

แผนการวิจัย และพัฒนาพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
(องค์การมหาชน)

HIGHLAND RESEARCH AND DEVELOPMENT INSTITUTE
(PUBLIC ORGANIZATION)

ระยะ ๘ ปี

(พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)

แผนการวิจัย และพัฒนาพื้นที่สูง

Highland
Research
and
Development
Institute
(Public Organization)

ระยะ ๘ ปี
(พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)

คำนำ

ตาม พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ มติ ครม. เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐปรับปรุงแผนระดับ ๓ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และมติคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงให้สถาบันดำเนินการปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจึงได้ทบทวนและจัดทำ “แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)” ขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบันสนองพระราชดำริส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งแผนพัฒนาระดับพื้นที่และชุมชนเป้าหมาย

ทั้งนี้ แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) ได้มีมติเห็นชอบในหลักการจากคณะกรรมการสถาบัน เพื่อนำแผนฯ ไปใช้ในการดำเนินงานต่อไป เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

ส่วนที่ ๑ บทนำ	๕
๑.๑ ความเป็นมา	๖
๑.๒ กรอบแนวคิดการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	๘
๑.๓ ความสอดคล้องนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๐
ส่วนที่ ๒ สถานการณ์ แนวโน้ม ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศ	๑๕
๒.๑ สถานการณ์แวดล้อมและการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๖
๒.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๗
๒.๓ การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา	๑๙
๒.๔ บริบทการเปลี่ยนแปลง	๒๓
๒.๕ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของพื้นที่สูง	๒๕
ส่วนที่ ๓ แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)	๒๙
๓.๑ ปรัชญาองค์กร	๓๐
๓.๒ วิสัยทัศน์	๓๐
๓.๓ พันธกิจ	๓๑
๓.๔ เป้าหมาย	๓๑
๓.๕ ตัวชี้วัด	๓๒
๓.๖ แผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy Map)	๓๓
๓.๗ กลยุทธ์ของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	๓๕
กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง	๓๕
กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง	๓๘
กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารองค์กร	๔๓
๓.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๔๖
๓.๙ กรอบงบประมาณแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)	๔๗
ส่วนที่ ๔ การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ	๔๙
๔.๑ กลไกการขับเคลื่อน	๕๐
๔.๒ การแปลงแผนพัฒนาสู่แผนปฏิบัติการ	๕๒
๔.๓ การบูรณาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	๕๕
๔.๔ การติดตามและประเมินผล	๕๖
ภาคผนวก	๕๗
ภาคผนวก ก พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป	๕๘
ภาคผนวก ข การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)	๖๘

ส่วนที่ ๑

Highland
Research
and
Development
Institute
(Public Organization)

บทนำ

ส่วนที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมา

ก่อน พ.ศ. ๒๕๑๒ พื้นที่สูงของประเทศไทยมีชาวเขาอาศัยอยู่กว่า ๒๗๕,๐๐๐ คน โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ ๒๐ จังหวัดของภาคเหนือและภาคอีสาน^๑ สภาพพื้นที่สูงส่วนใหญ่ทุรกันดารและอยู่ห่างไกลตามแนวชายแดนของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพยากจน เกษตรกรปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นอาชีพ ซึ่งได้ผลตอบแทนต่ำและมีการปลูกฝิ่นในช่วงปลายฤดูฝนและเก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาว มีการตัดไม้ทำลายป่า โดยการเผาและทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในช่วงฤดูแล้ง และมีการปลูกฝิ่นในพื้นที่ ๑๗๙ ตารางกิโลเมตร ผลผลิตรวมประมาณ ๒๐๐ ตัน^๒ ตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๑๒ รัฐบาลมีการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง มองปัญหาชาวเขาในฐานะชนกลุ่มน้อย อีกทั้งพื้นที่สูงยังมีปัญหาสำคัญหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรมแบบพืชเชิงเดี่ยวที่สร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประชาชนบนพื้นที่สูงยังคงยากจน ขาดความรู้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก และขาดโอกาสเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐขั้นพื้นฐาน ทำให้ได้รับการพัฒนาไม่ทั่วถึง พื้นที่สูงจึงนับว่าเป็นพื้นที่สำคัญของประเทศที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟู รักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่สูงได้อย่างปกติสุข หากเมื่อชุมชนบนพื้นที่สูงอยู่ดีมีสุขโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ย่อมส่งผลกระทบต่อที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนพื้นที่ราบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ในระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค ประเทศ และระดับโลก

พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมชาวไทยภูเขาที่หมู่บ้านดอยปู่ไถ้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ทรงทราบมาว่าชาวไทยภูเขาที่มีรายได้จากการปลูกท้อพื้นเมืองที่ส่งไปขายให้โรงงานทำท้อดอง มีรายได้พอ ๆ กับการปลูกฝิ่น และทรงทราบว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สามารถเปลี่ยนยอดพันธุ์ท้อพื้นเมืองได้ จึงได้พระราชทานเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้จัดหาแปลงศึกษาทดลองไม้ผลเขตหนาว ซึ่งต่อมาได้เรียกชื่อว่า “สวนสองแสน” ซึ่งหมายถึงสวนที่มาจากเงินที่ได้พระราชทานให้ดังกล่าว พร้อมทั้งทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้ง “โครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” พร้อมทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนดำเนินงาน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา” “โครงการหลวงภาคเหนือ” และ “โครงการหลวง” ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนสถานภาพโครงการหลวงเป็น **มูลนิธิโครงการหลวง** เพื่อให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ถาวร ดำเนินงานสืบเนื่องจากโครงการหลวงสืบไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือราษฎรชาวไทยภูเขาให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดการปลูกพืชเสพติด และฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งผลจากการดำเนินงานประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้การปลูกฝิ่นลดลง และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ถอนประเทศไทยออกจากประเทศที่เป็นผู้ผลิตและลำเลียงยาเสพติดรายสำคัญ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เพราะมีพื้นที่ปลูกต่ำกว่าเกณฑ์ คือไม่เกิน ๑,๐๐๐ เฮกตาร์ หรือ ๖,๒๕๐ ไร่ และยังเป็นที่ยอมรับของนานาชาติว่าเป็นการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ทำให้โครงการหลวงได้รับรางวัลแมกไซไซและอื่น ๆ อีกมาก

^๑ ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๐๙

^๒ ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๕๑๐

จากผลสำเร็จของโครงการหลวง คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่งตั้ง “คณะกรรมการอำนวยการและประสานงานมูลนิธิโครงการหลวง” ขึ้น ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “คณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนโครงการหลวง (กปส.)” เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการหลวง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ระบบชลประทาน ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เส้นทางคมนาคมขนส่ง และไฟฟ้า เป็นต้น และให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานกับมูลนิธิโครงการหลวง หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนโครงการหลวง รวมทั้งรับโอนงานบางส่วนมาดำเนินงานต่อ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดตั้ง “กองพัฒนาเกษตรที่สูง” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น “สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง” และมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส.” เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อดำเนินงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวง และขยายผลสำเร็จโครงการหลวงไปพัฒนาพื้นที่สูงอื่น ๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางในการปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดาร โดยมีความเชื่อมโยงการสนับสนุนงานโครงการหลวงจากหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ (๑) การสนับสนุนงบประมาณและดำเนินงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน และงานภายใต้แผนแม่บทจากหน่วยงานบูรณาการ ๒๕ หน่วยงาน โดยผ่านคณะกรรมการ กปส. (๒) การสนับสนุนงบประมาณด้านการวิจัยและการเรียนรู้ และงานเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและเผยแพร่งานจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และ (๓) สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากรัฐบาลผ่านสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ดังภาพ

ความเชื่อมโยงการสนับสนุนงานมูลนิธิโครงการหลวงกับหน่วยงานสนับสนุน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. (Highland Research and Development Institute (Public Organization)) “HRDI” ได้ดำเนินงานสนับสนุนงานโครงการหลวงเพื่อเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่สูงอื่น ๆ ของประเทศเพื่อสร้างการอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้วยการพัฒนาแบบโครงการหลวง ด้วยการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้พระราชกรณียกิจและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านอุทยานหลวงราชพฤกษ์ รวมทั้งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะสูงและเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ ระยะที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๖๐) มีผลสำเร็จที่สำคัญ คือ ได้วิจัยและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้โครงการหลวงมากกว่า ๓๔๕ โครงการ ได้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสำหรับสนับสนุนโครงการหลวงในด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และขยายผลสำเร็จโครงการหลวงไปพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงมากกว่า ๑,๕๓๐ หมู่บ้าน ในพื้นที่ ๑๘ จังหวัด ตามปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ แผนชุมชน และผู้นำชุมชนที่ดี ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ งานโครงการหลวง และงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการบริการสังคม และพัฒนาด้านการบริหารจัดการองค์กรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และธรรมาภิบาล ด้วยเทคโนโลยี ข้อมูล และระบบการปฏิบัติงานที่ดี

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงมีจำนวนมาก ประกอบกับปัญหาสำคัญของพื้นที่สูงที่ยังคงมีอยู่ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาด้านสังคม ปัญหาการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และปัญหาการขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งปัจจัยใหม่ ๆ ที่มาสร้างผลกระทบต่อพื้นที่สูง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิถีชีวิต การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาและมาตรฐานของโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการกระจายการพัฒนาให้ทั่วถึง เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับการพัฒนาของชุมชนเป้าหมายให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ประกอบกับพระราชบัญญัติ “จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐” กำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และมติคณะรัฐมนตรีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

ดังนั้น สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจึงได้ทบทวนและจัดทำ “แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)” ขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบัน สอนองพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐

๑.๒ กรอบแนวคิดของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้น้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงพระราชทานเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูง และพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มาเป็นกรอบแนวคิดปรับใช้กับการดำเนินงานตามภารกิจของสถาบัน ดังนี้

๑) พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูง ได้แก่

(๑) พระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานแด่โครงการหลวงในการพัฒนาพื้นที่สูง เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ณ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้น มีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นรายได้ให้กับเขาเอง จุดประสงค์อย่างหนึ่งคือมนุษยธรรม หมายถึง ให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารสามารถมีความรู้และพียงตัว มีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่งเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าช่วยชาวเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์บ้างเขาจะเลิกปลูกยาเสพติดคือฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับ การปราบปรามการปลูกฝิ่นและค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้เป็นผลอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ ชาวเขาตามที่เราเป็นผู้ทำการเพาะปลูกโดยวิธีที่จะทำให้บ้านเมืองของเราสูญหายไม่ได้ ที่อ้างป่าและปลูกโดยวิธีไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความดีอยู่ดี กินดี และปลอดภัยได้อีกทั่วประเทศ ถ้าสามารถทำโครงการนี้สำเร็จให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักแหล่งและสนับสนุนนโยบาย จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป และยั่งยืนมาก”

(๒) พระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานในพิธีปิดการสัมมนาการเกษตรภาคเหนือ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

“...หากเราทำ ป่า ๓ อย่าง ให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์และได้ใช้ประโยชน์ เขาก็จะรักษาประโยชน์ เขาจะไม่ทำลาย และใครมาทำลาย เขาก็ป้องกัน หมายความว่า ชาวบ้านนั้น ถ้าเราให้โอกาสให้เขามีภูมิพอสสมควรก็จะเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้เราเป็นจำนวนมาก อย่างในร่องหุบเขาเล็ก ๆ ที่มีเพียง ๕๐ ไร่ ก็จะเป็นหมู่บ้านให้ชาวเขามาอยู่ คำว่าชาวบ้านนี้จะเรียกว่าชาวบ้านก็ได้ ชาวเขาก็ได้ ก็เป็นชาวบ้านทั้งนั้น เคยไปถามชาวเขาพูดถึงเรื่องจะทำโครงการอะไร ๆ เราก็ต้องช่วยกันรักษานะ เขาบอกว่า หมู่เฮาก็เป็นคนไทยเหมือนกัน ก็หมายความว่า เป็นชาวบ้านเหมือนกัน ช่วยกันทำ เขาก็อยากอยู่ใต้กฎหมาย ทำงานที่สุจริต ถ้าเราทำอะไรที่ดีมีเหตุผล เขาก็จะรักษาป่า ๓ อย่าง ให้เรา ถ้าจะถือว่าป่า ๓ อย่าง นี้ไม่ใช่รักษาต้นน้ำลำธารแล้ว ก็เป็นความคิดที่ผิด เพราะว่าต้นน้ำจะเป็นต้นอะไรก็ตามมีประโยชน์ทั้งนั้น ใช้ประโยชน์จากต้นไม้นั้น และมีประโยชน์ที่ ๔ คือ อนุรักษ์ดิน และอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร...”

“...แห่งใดที่ทางการยังไม่ถือว่าเป็นเขตที่เพิกถอนป่าสงวน และประชาชนเข้าไปทำกิน ก็ต้องมีการควบคุมอย่างเช่น โครงการหลวงไปควบคุมให้เขาถือว่าเขาทำถูกต้องแล้ว ไม่ทำลายป่าไม้เพิ่มเติม หรือไม่ทำให้เสียหาย เขามีสิทธิ เลยคิดว่าควรให้ใบแสดงว่ามี “สิทธิทำกิน” ก็กลายเป็น “สทก.” “สิทธิทำกิน” นี้ ถ้าให้เป็นตัวบุคคล เขาก็เอาไปขาย จินนี้ก็จะต้องทำให้เป็นของหมู่บ้านหรือกลุ่มที่หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านสหกรณ์ มีหัวหน้า มีกรรมการ แล้วก็มีการหน่วยหนึ่งหน่วยใดเข้าไปช่วย เช่น โครงการหลวง หรือป่าไม้เอง หรือจะเป็นกรรมการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ตั้งขึ้นสำหรับในส่วนนั้น ร่วมกันระหว่างกรมป่าไม้ กรมที่ดิน อำเภอ และจังหวัด ให้กำหนดเขตของหมู่บ้านนั้น ๆ เขตที่ทำกิน รวมทั้งเขตป่าไม้ใช้สอยด้วย ให้กำหนดดอยนั้น ให้อยู่ในควบคุม...”

จากพระราชดำรัสฯ ข้างต้น โดยนำมาสู่แนวทางการพัฒนาพื้นที่สูง ได้แก่

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- พัฒนาการดำรงชีวิตของคนและชุมชนให้มีความพอเหมาะพอสมกับธรรมชาติบนพื้นที่สูง ให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านต่าง ๆ

- การเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกับชุมชนให้มีความพร้อมอย่างมากในการขับเคลื่อนและปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต

- การปรับใช้องค์ความรู้และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม

หลักการทำงานตามแนวทางโครงการหลวง

- พัฒนابนฐานความรู้ของโครงการหลวง งานวิจัย และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
- การสำรวจและการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินตามความเหมาะสมของพื้นที่ ทั้งพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ป่า การปลูกป่าในที่ที่ควรเป็นป่า เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินที่เหมาะสมด้านการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชันต้องทำขั้นบันได ทางระบายน้ำ ปลูกหญ้าแฝก รวมทั้งมีการชลประทานและการคมนาคม ส่วนพื้นที่ควรเป็นพื้นที่ป่าให้มีการฟื้นฟูสภาพป่าในรูปแบบต่าง ๆ
- การจัดการผลผลิตและการตลาด โดยเน้นการจัดการผลผลิตภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัยและระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อจำหน่ายยังตลาดโครงการหลวง ตลาดชุมชน และตลาดทั่วไป

๒) พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพุทธศักราช ๒๕๖๒ ณ วันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒ “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”

อีกทั้งการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงต้องมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ที่ตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบัน นโยบาย แผนพัฒนา มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปกำหนดทิศทางของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความสมดุลในทุกมิติ โดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปปรับใช้ และเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

๑.๓ ความสอดคล้องนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง

การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้มีการทบทวนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) แผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง ระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๔) แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เพื่อให้เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานของสถาบันให้รองรับการขับเคลื่อนกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ รายละเอียดดังนี้

๑) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) การดำเนินงานของสถาบันมีความสอดคล้องและสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ ดังนี้

- **ยุทธศาสตร์ที่ ๑** ด้านความมั่นคง ในการพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดี ต่อสถาบันหลักของชาติ
- **ยุทธศาสตร์ที่ ๒** ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน **ประเด็นการเกษตรสร้างมูลค่า** ได้แก่ *เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ และเกษตรอัจฉริยะ* และ **ประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่** สร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ทั้งผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน

- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้ดิจิทัล
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคของสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ *เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ*
- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ด้านการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน บนสังคมเศรษฐกิจสีเขียวอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ
- ยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ในการพัฒนาภาครัฐให้มีความทันสมัย ทันการเปลี่ยนแปลง และมีขีดสมรรถนะสูง

๒) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ การดำเนินงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีความสอดคล้องและตอบสนองเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภายใต้แผนแม่บทฯ จำนวน ๔ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ ๓ การเกษตร ประเด็นที่ ๑๕ พลังทางสังคม ประเด็นที่ ๒๐ การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ และประเด็นที่ ๒๓ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม มีรายละเอียดดังนี้

- ประเด็นการเกษตร มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการเกษตรให้มีศักยภาพและขีดความสามารถทางการแข่งขัน ได้แก่ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น การพัฒนาเกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรอัจฉริยะ และการพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร
- ประเด็นพลังทางสังคม ได้แก่ การเสริมสร้างทุนทางสังคม เน้นการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการรวมตัวของประชากรกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงภาคีเครือข่ายในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเป็นพลังสำคัญในการจัดการกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมประชาสังคม โดยการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง
- ประเด็นการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านองค์ความรู้พื้นฐาน และการพัฒนาด้านปัจจัยสนับสนุนในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

• ประเด็นการบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ ได้แก่ การพัฒนาบริการประชาชน การบริหารจัดการการเงินการคลัง การปรับสมดุลภาครัฐ การพัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ และการสร้างและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ

๓) แผนการปฏิรูปประเทศ สอดคล้องประเด็นปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ หัวข้อที่ ๒ : การปฏิรูปด้านความเท่าเทียมและการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม หัวข้อย่อย ๒.๑ การยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในระดับบุคคล เรื่องและประเด็นการปฏิรูปที่ ๑ : การขยายผลโครงการในพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการน้อมนำโครงการในพระราชดำริไปปฏิบัติ และประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๔) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) สอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานราก
- ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การเสริมสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรเข้าสู่ระบบมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการตลาด เสริมสร้างศักยภาพสถาบันเกษตรกรและการรวมกลุ่ม ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร
- ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ บริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และการส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- ยุทธศาสตร์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดสังคมนวัตกรรมและผลักดันงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และการต่อยอดงานวิจัยสู่นวัตกรรมตลาดห่วงโซ่การวิจัย ตั้งแต่การดำเนินงานวิจัย การพัฒนาต่อยอด การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญา

- ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐและธรรมาภิบาลในสังคมไทย ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงาน บทบาท ภารกิจ และคุณภาพบุคลากรภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส ทันสมัย คล่องตัว มีขนาดที่เหมาะสม เกิดความคุ้มค่า

๕) ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร Smart Farmer, Smart Group, Smart Enterprise และเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพมาตรฐานสินค้าสู่มาตรฐานระดับสากล โดยใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและความรู้แบบองค์รวม

- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เน้นการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเกษตร ให้เกษตรกรเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง และพัฒนางานวิจัยและสารสนเทศให้ไปสู่เชิงพาณิชย์

- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน และฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตรให้มีความสมดุลและยั่งยืน

- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรและนักวิจัย ให้เป็น Smart Officers และ Smart Researchers เชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานทุกภาคส่วนโดยกลไกภาครัฐ และปรับระบบบริหารงานให้ทันสมัย

๖) แผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวงระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕)

สถาบันมีภารกิจหลักในการสนับสนุนโครงการหลวงในการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงเป็นชุมชนที่กินดี อยู่ดี พึ่งพาตนเองได้และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน และการสืบทอดตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาคือ “ช่วยเขาเขาให้ช่วยตนเอง ปลูกพืชที่มีประโยชน์ มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ดูแลรักษาฟื้นฟู ป่าต้นน้ำลำธารให้เกิดประโยชน์และยั่งยืน” มียุทธศาสตร์ที่นำมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาใน ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อพื้นที่สูง เน้นงานวิจัยและพัฒนาที่ต่อยอดจากเดิม และพัฒนาสิ่งใหม่ที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่สูงด้านต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพื่อให้คนและชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

- ยุทธศาสตร์การพัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ นำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

• **ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการตลาดเพื่อสังคม** มุ่งการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ดีที่สุดแก่เกษตรกร ในการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลผลิต การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและการจัดการผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ การขนส่งและกระจายสินค้า ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร เพื่อรองรับสภาพการแข่งขันจากระบบการค้าเสรี และลดการเสียเปรียบของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร

• **ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนโครงการหลวงให้สามารถพึ่งตนเองและเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้** เน้นการวางรากฐานของการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานไว้ให้แก่ประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และประเทศ เพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

• **ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูและรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์** โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรผู้ปลูก และเป็นป่าต้นน้ำลำธาร การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม ทั้งพื้นที่ทำกิน พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ป่าไม้ รวมถึงการฟื้นฟูและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชนให้สะอาดและน่าอยู่ รวมถึงการเตรียมพร้อมเข้าสู่ยุคสังคมคาร์บอนต่ำ เพื่อร่วมมือกับนานาชาติในการลดปัญหาความแปรปรวนของอากาศ

๓) **แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง** ของสถาบันในระยะที่ผ่านมาภายใต้แผนแม่บท ๓ แผน และแผนปฏิบัติการ ๒ แผน ได้แก่ (๑) แผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะ ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๕) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาโครงการหลวงเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน (๒) แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ระยะ ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๕) เน้นการดำเนินงานวิจัยและงานพัฒนาในพื้นที่สูงอื่น ๆ เพื่อขยายผลสำเร็จของโครงการหลวง (๓) แผนปฏิบัติการโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕) เน้นการดำเนินงานวิจัยและงานพัฒนาในพื้นที่สูงอื่นที่มีลักษณะเฉพาะ อยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกล มีความยากจนมาก และมีปัญหาหลักอุปโภคบริโภคขั้นพื้นฐาน (๔) แผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแบบโครงการหลวง เพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕) เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศให้ทั่วถึงและรวดเร็ว ด้วยการบูรณาการการดำเนินงานกับ กศน. และ (๕) แผนแม่บทโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน เน้นการพัฒนาให้ชุมชนมีชีวิตและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้และพื้นที่ป่านุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน

๔) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

การดำเนินงานของสถาบันมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน ๗ เป้าหมาย ได้แก่

เป้าหมายที่ ๑ ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่

เป้าหมายที่ ๒ ขจัดความหิวโหย

เป้าหมายที่ ๙ สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

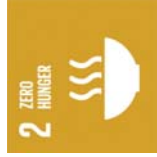
เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ ในกลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่ยากจนที่สุด

เป้าหมายที่ ๑๒ สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิตที่ยั่งยืน ว่าด้วยการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้องฟื้นฟูและสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๗ เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก สำหรับการพัฒนายั่งยืน

ความสอดคล้องแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาและแผนแม่บทต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

- ด้านความมั่นคง
- การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
- การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเป็นธรรม
- การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

- ประเด็นที่ 23 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม
- ด้านเศรษฐกิจ
 - ด้านสิ่งแวดล้อม
 - ด้านสังคม
 - ด้านองค์ความรู้พื้นฐาน
 - ด้านวิจัยสนับสนุนในการวิจัยและพัฒนา
- ประเด็นที่ 15 เสริมพลังทางสังคม
- การเสริมสร้างทุนทางสังคม
- ประเด็นที่ 3 การเกษตร
- เกษตรปลอดภัย
 - เกษตรชีวภาพ
 - การพัฒนากระบวนการเกษตร
- ประเด็นที่ 20 การบริการประชาชน และประสิทธิภาพภาครัฐ
- การพัฒนาบริการประชาชน
 - การปรับสมดุลภาครัฐ
 - การสร้างและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ

แผนปฏิรูปประเทศ

ด้านเศรษฐกิจ : ขยายผลโครงการในพระราชดำริกว่า 4,000 โครงการ ในระดับพื้นที่ทั่วประเทศ

แผนฯ 12

5. การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงและยั่งยืน
3. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร
2. การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
4. การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
6. การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรฯ

- สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกร
- เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า
- เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเกษตร
- พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

ยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง

- การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อพื้นที่สูง
- การพัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ที่เหมาะสม
- การพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
- การฟื้นฟูและรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์
- การบริหารจัดการการลาดฟ้าเพื่อสังคม

แผนแม่บท/มติ ครม. ที่สำคัญ

- แผนแม่บทโครงการหลวง (พ.ศ. 2560-2565)
- แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” (พ.ศ. 2560-2564)
- แผนปฏิบัติการโครงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานตามโครงการหลวงเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2562-2565)

แผนพัฒนาการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง

การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

การพัฒนาและบริหารองค์กร

ส่วนที่ ๒

Highland
Research
and
Development
Institute
(Public Organization)

สถานการณ์ แนวโน้มปัญหา
และอุปสรรคในการพัฒนา
พื้นที่สูงของประเทศ

ส่วนที่ ๒ สถานการณ์ แนวโน้มปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศ

การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงเริ่มตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานความช่วยเหลือโดยตั้งโครงการหลวงขึ้น และนำมาสู่การขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ประชาชนและชุมชนจำนวนมากได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน แต่ด้วยเหตุที่ประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงมีจำนวนมาก พื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงของภาครัฐ ทำให้การกระจายการพัฒนาอย่างไม่ทั่วถึง โดยยังมีปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนา การลดลงและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับบริบทสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการปรับตัวและการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง รายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

๒.๑ สถานการณ์ของการพัฒนาพื้นที่สูง

ประเทศไทยมีภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง คิดเป็นร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือและภาคกลาง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖๗.๒๒ ล้านไร่ ใน ๒๐ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยาลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี ลักษณะทั่วไปของพื้นที่สูง (ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ ๕๐๐ เมตรขึ้นไป) มีสภาพพื้นที่เป็นหุบเขาหรือพื้นที่ตามเชิงเขาที่มีความลาดชันค่อนข้างสูงมาก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ อยู่ในพื้นที่ ๑๔ กลุ่มน้ำหลัก ได้แก่ กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำสาละวิน กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำน่าน กลุ่มน้ำแม่กลอง กลุ่มน้ำโขง กลุ่มน้ำยม กลุ่มน้ำวัง กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก กลุ่มน้ำท่าจีน กลุ่มน้ำป่าสัก กลุ่มน้ำเพชรบุรี และกลุ่มน้ำสะแกกรัง

พื้นที่สูงส่วนใหญ่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากชุมชนทั่วไป พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภูเขามากกว่า ๑๕ ชนเผ่า ปัจจุบันมีจำนวนประชากรประมาณ ๑,๐๗๐,๓๕๔ คน (ประมาณ ๒๗๐,๘๘๖ ครัวเรือน) ใน ๔,๒๐๕ กลุ่มบ้าน (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, ๒๕๖๑) ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพยากจน ในอดีตชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมด้วยการทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวโพดและปลูกฝิ่นซึ่งเป็นพืชเสพติด (ข้อมูลจากการสำรวจของกรมประมงและกระทรวงสาธารณสุข โดยการสนับสนุนของ United Nation Fund for Drug Abuse Control (UNFDAC) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๐๙) พบว่ามีพื้นที่ปลูกประมาณ ๑๑๒,๐๐๐ ไร่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาสำคัญอื่นอีกหลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหายาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

จากการศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๖ พบว่า (๑) **ด้านเศรษฐกิจ** ครั้วเรือนกว่าร้อยละ ๘๗ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือ ประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ ครั้วเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง มีรายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ ๒๖๓,๑๙๗ บาทต่อครั้วเรือน และ ๑๙๙,๕๗๐ บาทต่อครั้วเรือน ตามลำดับ และความยากจนของครั้วเรือนพบว่า ครั้วเรือนในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงร้อยละ ๒๓-๒๘ มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน และมีครั้วเรือนเกษตรกรที่มีความยากจนด้านอาหารร้อยละ ๑๗-๒๑ (๒) **ด้านสังคม** โครงสร้างของประชากรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงมีลักษณะเป็นรูปประฆังคว่ำที่ชัดเจนและมีฐานแคบลงเฉลี่ย ๒.๑๒-๒.๕๗ คนต่อครั้วเรือน ขนาดของครั้วเรือนเฉลี่ย ๒-๕ คนต่อครั้วเรือน และกว่าร้อยละ ๕๗ มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว

อัตราการพึ่งพิงสากลของประชากรในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เท่ากับร้อยละ ๔๑-๔๕ และ (๓) **ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม** ในรอบ ๓ ปีที่ผ่านมา เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๔๔-๔๙) มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าทรัพยากรดินมีความอุดมสมบูรณ์เท่าเดิม ด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีมีการเปลี่ยนแปลงไปในปริมาณที่ลดลงเล็กน้อย แต่น้ำในลำห้วย/ลำธาร/อ่างเก็บน้ำ ลดลงค่อนข้างมาก ส่วนของทรัพยากรป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ ๓๘-๔๐ และเกษตรกรร้อยละ ๗๖-๘๐ ได้มีการร่วมกันปลูกต้นไม้

๒.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง

๑) ปัญหาการพัฒนาพื้นที่สูงในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาโครงการประเมินผลการดำเนินงานและศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง และโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาวิจัยและการดำเนินงานของสถาบันในระยะที่ผ่านมา รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชุมชนบนพื้นที่สูงยังมีปัญหาบางส่วนที่ยังคงมีอยู่และมีปัญหาใหม่ที่ต้องได้รับการพัฒนา ดังนี้

(๑) ปัญหาความยากจน

ในระยะที่ผ่านมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ชุมชนบนพื้นที่สูงมีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจนและทำการเกษตรแบบยังชีพ และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานความช่วยเหลือโดยตั้งมูลนิธิโครงการหลวงขึ้น และนำมาสู่การขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ประชาชนและชุมชนจำนวนมากได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนแต่อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่ประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงมีจำนวนมากในขณะที่ปัญหาความรุนแรงและมีข้อจำกัดในการแก้ไข เช่น พื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร หรือข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงของภาครัฐ ทำให้การกระจายการพัฒนาอย่างไม่ทั่วถึง หรือยังไม่อยู่ในระดับที่พึ่งพาตนเองได้ ทำให้ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังอยู่ในสภาวะยากจน โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ห่างไกลมากและด้อยโอกาส เช่น ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในพื้นที่เฉพาะซึ่งประชาชนสูงถึงร้อยละ ๗๓ ที่อยู่ในสภาวะยากจนทั่วไป และร้อยละ ๖๙ มีความยากจนด้านอาหาร (มีรายได้รวมทั้งหมดไม่พอเพียงแก่การจัดหาอาหารที่จำเป็นต่อการดำรงชีพอย่างปกติสุข) (กมล งามสมสุข และคณะ, ๒๕๖๑)

(๒) ความเหลื่อมล้ำ

ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในหลายปัจจัยทั้งในส่วนของความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ การถือครองทรัพย์สิน และการเข้าถึงบริการทางสังคมที่สำคัญ อาทิ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การศึกษา สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ ต้องได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงเพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ครั้วเรือนเกษตรกรในพื้นที่

ศูนย์ปฏิบัติการโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืนและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง มีค่าสัมประสิทธิ์จีนิของรายได้รวมทั้งหมด รายได้เงินสดทั้งหมด และรายได้ครัวเรือนอยู่ในระดับ “ปานกลางหรือพอใช้” (ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ^๓ มีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๓๔๔๒-๐.๔๒๑๒) โดยเฉพาะการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในศูนย์ที่อยู่ตามแนวชายแดนและครัวเรือนที่มีฐานะยากจน การพัฒนาในระยะต่อไปต้องให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้ โดยการยกระดับรายได้ของครัวเรือนหรือการกระจายรายได้ครัวเรือนให้ทั่วถึง (กมล งามสมสุข และคณะ, ๒๕๕๖) นอกจากนี้ การเข้าถึงบริการภาครัฐยังไม่ทั่วถึง เช่น ด้านสาธารณสุขครัวเรือนเกษตรกร เส้นทางคมนาคมขนส่ง แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร รวมทั้งไฟฟ้า

(๓) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสังคมผู้สูงอายุ

ลักษณะโครงสร้างของประชากรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงยังคงเป็นรูปพีระมิดที่มีลักษณะเป็นรูประฆังคว่ำที่ชัดเจน แต่ฐานล่าง (ประชากรอายุต่ำกว่า ๙ ปี) เริ่มแคบลง ในภาพรวมครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงมีอัตราการเกิดร้อยละ ๒.๐๑ ซึ่งสูงเป็นสองเท่าของอัตราการตาย (อัตราการตายเท่ากับร้อยละ ๐.๗๓) และมีอัตราการอพยพเข้า-ออก อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ ๐.๘๔ และ ๐.๗๙ ตามลำดับ) ทำให้อัตราการเพิ่มประชากรเป็นบวก (ร้อยละ ๑.๓๓) โดยมีอัตราการเพิ่มผู้สูงอายุ จากร้อยละ ๗.๔๓ (ปี ๒๕๕๒) เป็นร้อยละ ๘.๗๙ ในปี ๒๕๕๖ และมีอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๙ (ร้อยละ ๗ ในปี ๒๕๕๒) (กมล งามสมสุข และคณะ, ๒๕๕๖) ในขณะที่การเคลื่อนย้ายเยาวชนชนสู่ชุมชนเมืองมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเท่าตัว โดยส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายของเยาวชนเพื่อไปเรียนในเมืองร้อยละ ๕๑.๒๒ และร้อยละ ๔๘.๗๘ เคลื่อนย้ายไปเพื่อทำงาน เนื่องจากปัญหาความยากจน ขาดอาชีพหลากหลายและขาดแคลนที่ดินทำกิน ส่งผลให้ครอบครัวขาดแรงงานในการผลิต และยังส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงขึ้น และชุมชนขาดแคลนเยาวชนที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๔) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมหรือชุมชนบนพื้นที่สูง มีทั้งจากปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงาน ขาดการเตรียมพร้อมและสร้างความรู้ความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การคมนาคมและระบบสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว กระแสบริโภคนิยมทำให้การสืบทอดจารีตประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนลดความสำคัญและเริ่มสูญหาย ภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เป็นแนวทางดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันสุขอ่อนแอลง มีปัญหาด้านความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มขึ้น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้รับการเอาใจใส่จากชุมชนลดลง จนบางพื้นที่เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียในชุมชน

(๕) ความมั่นคงตามแนวชายแดนและการลักลอบปลูกฝิ่น

แม้ว่าการลักลอบปลูกฝิ่นในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง ข้อมูลจากสำนักงาน ป.ป.ส. โดย สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐/๖๑ มีพื้นที่ปลูกฝิ่น จำนวน ๕๐๘ แปลง ๔๓๓.๗๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๓ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในพื้นที่เฉพาะมีการลักลอบปลูกฝิ่นลดลงเหลือเพียง ๒๙๗ แปลง พื้นที่ ๒๕๒.๗๘ ไร่ หากการดำเนินมาตรการป้องกันในพื้นที่ขาดความเข้มงวด การปลูกฝิ่นในพื้นที่ปัญหาซ้ำซากก็จะกลับมาเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีแรงจูงใจที่สำคัญคือ ฝิ่นดิบยังคงมีราคาสูง และยังมีผู้เสพอยู่ในพื้นที่

(๖) การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

จากการใช้ประโยชน์เกินกว่าศักยภาพในการฟื้นตัวของระบบนิเวศ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๖ ลดลงอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยประมาณปีละ ๑ ล้านไร่ และการบุกรุกทำลายป่าอย่างต่อเนื่องส่งผลคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งมีปัญหารุนแรงมากที่สุดในเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะในลุ่มน้ำน่าน ป่าสัก และสาละวิน ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑ และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ การบุกรุกและการเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้เกิด

^๓ ตัวบ่งชี้ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ หากค่านี้นสูงขึ้นจะบ่งชี้ถึงการกระจายรายได้ที่เหลื่อมล้ำกันมากขึ้นใกล้ค่า ๑ สัมประสิทธิ์จีนิที่เท่ากับ ๐ หมายถึง ความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ (ทุกคนมีรายได้เท่ากัน)

การเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำท่า มีผลต่อการเกิดอุทกภัยและภัยแล้ง การชะล้างและการพังทลายของดินในพื้นที่เกษตรที่สูงชันหรือเป็นภูเขา (กรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๘) นอกจากนี้ยังพบปัญหาการปนเปื้อนในดินและน้ำ เนื่องจากเกษตรกรรมบางส่วนใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคแมลง การกำจัดวัชพืชต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ปลูก ผู้บริโภค และชุมชนที่อาศัยบริเวณปลายน้ำ รวมทั้งยังมีปัญหามลภาวะหมอกควันจากการเผาเศษวัสดุจากการเกษตร

๒) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง

การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาและการบริหารจัดการองค์กร ดังนี้

(๑) พื้นที่ดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงทุรกันดาร ห่างไกล และยากต่อการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร จึงยังเป็นข้อจำกัดทั้งการพัฒนาชุมชน และการทำงานของสถาบัน

(๒) พื้นที่ดำเนินงานส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติ การเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ต้องมีการขออนุญาตตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

(๓) บุคลากรผู้ปฏิบัติงานยังไม่เพียงพอต่อการะงาน พื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นตามการร้องขอของประชาชน รวมทั้งยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในบางสาขา เช่น นักวิจัย เจ้าหน้าที่ด้านการตลาด ด้านสังคม และการปรับปรุงพันธุ์พืช เป็นต้น

(๔) การพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบฐานข้อมูลยังมีข้อจำกัดไม่สามารถรองรับการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้น พื้นที่สูงหลายแห่งไม่สามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ระบบโทรคมนาคมและการสื่อสาร

(๕) การบริหารจัดการของสถาบันยังต้องการการพัฒนาระบบงานที่เชื่อมโยงให้มีประสิทธิภาพ เข้าสู่ระบบมาตรฐานและเอื้อต่อลักษณะการปฏิบัติงานพัฒนาพื้นที่สูง

(๖) ความต้องการของผู้เข้ารับบริการหรือความสนใจของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้จำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานและการให้บริการ ทั้งด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีจุดดึงดูดความสุขใจ รวมถึงการให้บริการด้านสุขภาพซึ่งจะต้องมีคุณภาพและความปลอดภัย

(๗) บุคลากรของสถาบันขาดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินงานที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น การคิดเชิงระบบ การทำงานแบบสหสาขา และทักษะด้านดิจิทัล

๒.๓ การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ดำเนินงานสนับสนุนโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่สูงอื่น ๆ ของประเทศเพื่อสร้างการอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้วยการพัฒนาแบบโครงการหลวง ด้วยการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้พระราชกรณียกิจและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านอุทยานหลวงราชพฤกษ์ รวมทั้งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะสูงและเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ ระยะที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๖๐) ดังนี้

๑) ด้านการวิจัยบนพื้นที่สูง

การดำเนินงานด้านการวิจัย ได้มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อต่อยอดโครงการหลวง และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีโครงการวิจัยทั้งสิ้น ๓๔๕ โครงการหลัก ๗๘๐ โครงการย่อย โดยแบ่งตามกลุ่มงานวิจัย ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย (๑) งานวิจัยด้านการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลิตผลเกษตร จำนวน ๑๖๑ โครงการหลัก ๓๔๒ โครงการย่อย (๒) งานวิจัยด้านสังคม จำนวน ๖๓ โครงการหลัก ๑๐๘ โครงการย่อย (๓) งานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๑๑๕ โครงการหลัก ๓๒๓ โครงการย่อย และ (๔) งานวิจัยด้านการบริหารจัดการ จำนวน ๗ โครงการ ๓๕ กิจกรรม ในการดำเนินงานวิจัยได้

ก่อให้เกิดองค์ความรู้และทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท ปัจจุบันสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงได้ยื่นขอรับความคุ้มครองแล้วทั้งหมด ๑๑๑ รายการ ผลการดำเนินงานที่สำคัญ มีดังนี้

(๑) การวิจัยเพื่อสนับสนุนโครงการหลวง ดำเนินงานวิจัยทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อต่อยอดองค์ความรู้โครงการหลวงและสร้างองค์ความรู้ใหม่ สำหรับใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีผลงานวิจัยในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และตามมาตรฐานอาหารปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ในพืชอาหารหลัก พืชผัก ไม้ผล กาแฟ ไม้ดอก พืชไร่ ปศุสัตว์ และเฮมพ์ (Hemp) มีการปรับปรุงหรือคัดเลือกพันธุ์พืชและสัตว์ เช่น พันธุ์เฮมพ์ที่มี THC ต่ำ กาแฟ พืชผัก และพันธุ์สัตว์ชนิดต่าง ๆ ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ได้การศึกษาพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำและการจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเพื่อชุมชนพื้นที่สูง และการปลูกข้าวโพดเหลื่อมด้วยพืชตระกูลถั่วเพื่อลดการเผา โดยมีผลผลิตจากงานวิจัยที่ส่งมอบให้กับมูลนิธิโครงการหลวง ๓๗ รายการ แบ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชีวภาพสำหรับการเพาะปลูกพืช ๑๗ รายการ และผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ๒๐ รายการ

(๒) การวิจัยในพื้นที่พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและยกระดับการพัฒนาของชุมชน โดยเน้นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการและเชิงพื้นที่เพื่อสร้างอาชีพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีตลาดรองรับ สร้างความเข้มแข็งชุมชนและสถาบันเกษตรกร และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม โดยมีผลงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ การรวบรวมข้าวพันธุ์ท้องถิ่น ๓๙๖ พันธุ์ พัฒนาพันธุ์ข้าวท้องถิ่นบนพื้นที่สูงที่ให้ผลผลิตสูง ทนทานต่อแมลงศัตรูและไม่วิถีช่วงแสง และการคัดพันธุ์ข้าวให้บริสุทธิ์ด้วยวิธีการปลูกข้าวต้นเดียวร่วมกับการใช้น้ำน้อย พัฒนารูปแบบค้ำสำหรับการปลูกเสาวรสหวาน ๓ แบบ พัฒนาระบบปลูกพืชในโรงเรือนในพืชผัก ๑๗ ชนิด ไม้ดอก ๓ ชนิด และไม้ผล ๖ ชนิด พัฒนาระบบการปลูกกาแฟได้ร่มเงาไม้ การตัดแต่งกิ่งเพื่อสร้างลำต้นใหม่ และการแปรรูปการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ผัก ๓ ชนิด พันธุ์องุ่น ๔ พันธุ์ กุหลาบ ๔ พันธุ์ และพันธุ์เบญจมาศที่ทนทานต่อโรคราสนิมขาว ๑ พันธุ์ ปรับปรุงและคัดเลือกพันธุ์ไก่กระดูกดำและสุกรพันธุ์โครงการหลวงที่เหมาะสมกับการเลี้ยงบนพื้นที่สูง และระบบการปลูกข้าวโพดแบบไม่เผา ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ได้ศึกษาและรวบรวมพืชท้องถิ่น ๑,๘๓๑ ชนิด ทั้งพืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชให้สี พืชพิษและพืชอื่น ๆ และมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อเสริมแหล่งอาหารใน ๗๕ ชุมชน และการพัฒนาชีวภัณฑ์เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี ทั้งนี้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาบนพื้นที่สูง โดยการถ่ายทอดสู่เกษตรกรเป้าหมายกว่า ๔๐ เรื่อง และมีการจัดทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน ๑๐๐ รายการ

๒) ด้านการพัฒนาพื้นที่สูง

การพัฒนาพื้นที่สูงที่ผ่านมาได้ยึดปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้วิชาการที่เหมาะสม ข้อมูลและเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร การขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยแผนชุมชนและผู้นำชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

(๑) การพัฒนาเพื่อสนับสนุนโครงการหลวง ได้ดำเนินงานพัฒนาสนับสนุนศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๙ แห่ง และงานพัฒนาด้านต่าง ๆ ๑๗ โครงการ เพื่อให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นต้นแบบและศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ผ่านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยสนับสนุนการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ใหม่ ๆ แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง จำนวนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ คนต่อปี การสังเคราะห์องค์ความรู้และจัดทำสื่อ การพัฒนาและรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) และเกษตรอินทรีย์ในพืชผัก ไม้ผล พืชไร่ จำนวน ๘,๖๒๘ ราย รวมทั้งมาตรฐานโรงงานคัดบรรจุต่าง ๆ สนับสนุนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ส่วนด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ปลูกป่าต้นน้ำ และการสร้างฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าชาวบ้าน การรณรงค์เพื่อลดใช้สารเคมี และการวิเคราะห์คุณภาพน้ำและดิน สนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนและสถาบันเกษตรกร และสนับสนุนการบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนแม่บท

(๒) การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง การดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและพื้นที่โครงการพิเศษอื่น ๆ เพื่อขยายผลสำเร็จของโครงการหลวง เพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่สูงต่าง ๆ

(๒.๑) พื้นที่การดำเนินงานพัฒนาแบบโครงการหลวง ประกอบด้วย โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงในพื้นที่เฉพาะ รวม ๔๔ พื้นที่ กลุ่มบ้านเป้าหมาย ๖๑๖ กลุ่มบ้าน โดยปัจจุบันได้เข้าดำเนินการยกระดับการพัฒนาของชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมแล้ว จำนวน ๓๖๒ กลุ่มบ้าน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗๗ ซึ่งผลการพัฒนาโดยรวมเมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดการยกระดับการพัฒนาของสถาบัน พบว่า มีกลุ่มบ้านที่เข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ด้วยตนเอง และมีผลการพัฒนาที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ จำนวน ๕ กลุ่มบ้าน กลุ่มบ้านที่สามารถร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา ๑๐๒ กลุ่มบ้าน และกลุ่มบ้านที่อยู่ระหว่างการเรียนรู้และขับเคลื่อนการพัฒนา ๒๕๕ กลุ่มบ้าน และกลุ่มบ้านที่ยังไม่ได้เข้าดำเนินการ ๒๕๔ กลุ่มบ้าน การดำเนินงานที่สำคัญ คือ **ด้านเศรษฐกิจ** การส่งเสริมรายได้เกษตรกร จำนวนประมาณ ๑๒,๐๐๐ ครัวเรือน ให้มีรายได้จากการส่งเสริมอาชีพมูลค่าผลผลิต ๓๐๐ ล้านบาทต่อปี ด้วยการประกอบอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานอาหารปลอดภัย การจัดการหลังเก็บเกี่ยวและตลาด **ด้านสังคม** มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำแผนชุมชน ข้อมูล และองค์ความรู้มาปรับใช้ร่วมกับการวางแผนในระดับพื้นที่ และการสร้างและพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ๕๕๐ ราย และสถาบันเกษตรกร (สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน) ๗๗ แห่ง และ**ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร การปรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ การลดการใช้สารเคมี และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำที่เสื่อมโทรม การสร้างฝายชะลอน้ำ

(๒.๒) พื้นที่การดำเนินงานถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง ประกอบด้วย ๒ โครงการ โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งดำเนินการร่วมกับ กศน. จำนวน ๗๘๕ ศูนย์การศึกษา โดยถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนเป้าหมายผ่านการจัดการเรียนรู้ของครู ศสช. เพื่อให้นำไปปรับใช้ต่อไป และโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดินในพื้นที่ ๑๑ แห่ง ใน ๗ จังหวัด โดยร่วมดำเนินการกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรเชื่อมโยงกับโครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

๓) ด้านการพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์

การพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ งานโครงการหลวง และงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูง เช่น ด้านการตลาด การเรียนรู้ และการบริการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูงและประชาชนทั่วไป โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

(๑) การพัฒนาความพร้อมของสวนและด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น แหล่งน้ำและอาคารสถานที่ การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยการปลูกไม้กลุ่มสีและไม้ร่มเงา การจัดกิจกรรมและนิทรรศการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของรัชกาลที่ ๙ และพระบรมวงศานุวงศ์อย่างต่อเนื่องทุกปี การพัฒนาฐานเรียนรู้องค์ความรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการหลวง โครงการพระราชดำริ และความหลากหลายทางชีวภาพ พัฒนาฐานเรียนรู้จำนวน ๙ ฐาน เช่น สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมและจัดแสดงพรรณไม้มากกว่า ๑๕,๒๑๔ รายการ และจัดทาระบบฐานข้อมูลพรรณไม้ ซึ่งผลการดำเนินงานโดยรวมทำให้ในระยะตั้งแต่ปี ๒๕๕๕-๒๕๖๐ มีผู้เข้าชมจำนวน ๔,๙๑๕,๒๒๔ คน โดยมีผู้เข้ารับการเรียนรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ จำนวน ๒๙,๔๙๗ คน

(๒) การพัฒนาและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่งานโครงการหลวง และเสริมสร้างความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระดับนานาชาติ โดยมีการดำเนินโครงการความร่วมมือร่วมกับ ๕ ประเทศ คือ ออสเตรเลีย ลาว เมียนมา ภูฏาน และโคลอมเบีย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับนานาชาติ

๔) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร

(๑) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสมรรถนะของบุคลากร จัดทำเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพและเส้นทางการฝึกอบรม ซึ่งช่วยให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๗๔.๖ สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ร้อยละ ๘๔.๖ ปรับปรุงระเบียบเพื่อลดขั้นตอนการทำงาน การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ เช่น ระบบค่าของงบประมาณ ระบบการจัดทำแผนปฏิบัติการและรายงานผลการปฏิบัติงาน (Enterprise Resource Planning : ERP) บัญชีการและกลั่นกรองงบประมาณ ระบบฐานข้อมูลสิ่งก่อสร้าง (HRDI Infrastructure System : HIS) ระบบรายงานการประชุมและมติข้อสั่งการระบบรายงานและติดตามตัวชี้วัด เป็นต้น การบริหารจัดการเงินและงบประมาณให้เกิดความคล่องตัว มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการดำเนินงานทุกด้าน

(๒) การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง การพัฒนาระบบการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (MIS) ระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยและงานพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง และเผยแพร่ข้อมูลวิจัย รวมทั้งสิ้น ๓๖ ระบบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบไฟฟ้าโซลาร์เซลล์ และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การพัฒนาระบบจัดเก็บฐานข้อมูล เช่น ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลภูมิสารสนเทศพื้นฐานซึ่งรวบรวมจากหน่วยงานภายนอกและข้อมูลภูมิสารสนเทศบนพื้นที่ของสถาบัน และพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ การบริหารงาน การจัดการสำนักงาน การปฏิบัติงาน และการจัดการข้อมูลองค์ความรู้และการเผยแพร่ข้อมูล มีการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนและแผนที่ดินรายแปลง และพัฒนาระบบเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและพัฒนาแอปพลิเคชันบนสมาร์ตดีไวซ์ (Smart Device) สำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการนำข้อมูลที่ดินรายแปลงไปใช้ประโยชน์และการอัปเดตข้อมูลที่ดินรายแปลงติดตั้งสถานีตรวจวัดอากาศบนพื้นที่สูงแบบอัตโนมัติบนพื้นที่ และการจัดการความรู้โดยนำเสนอองค์ความรู้โครงการหลวงในรูปแบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ H-KM (hkm.hrdi.or.th)

ความสำเร็จในการดำเนินงาน

๑) องค์ความรู้และวิธีการดำเนินงานตามแนวทางโครงการหลวง และการสนับสนุนจากโครงการหลวง เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่ยอมรับ

๒) ด้านการวิจัยมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งเพื่อต่อยอดโครงการหลวง และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงจำนวนมาก และเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้การดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมาครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดผลลัพธ์เป็นที่ยอมรับของประชาชน

๓) ด้านการพัฒนาที่ยืดปัญหาและความต้องการของชุมชน และขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ ข้อมูล และเครื่องมือที่ดี เช่น การจัดทำแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร การขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยแผนชุมชนและผู้นำชุมชนที่ดี ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์เป็นที่ยอมรับ

๔) การพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้การเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ และเผยแพร่พระราชกรณียกิจ งานโครงการหลวง และงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูง เช่น ด้านการตลาด การเรียนรู้ และการบริการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูงและประชาชนทั่วไป

๕) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลในระยะที่ผ่านมา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๔ บริบทการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงและการดำเนินงานขององค์กรในระยะต่อไป ได้มีการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับตัวแทนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีประเด็นท้าทายที่สถาบันต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม และสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

๑) ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรม อย่างเช่น เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีชีวภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจก้าวกระโดด สังคม สิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดการเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของคนในทุกสังคม ทุกเพศ ทุกวัย ทำให้รูปแบบการผลิต การดำเนินธุรกิจ และการใช้ชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สามารถสื่อสารทั้งภาพและเสียงได้อย่างไร้พรมแดน การทำธุรกิจและธุรกรรมบนโครงข่ายดิจิทัลเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการคิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูงทั้งในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงด้านการตลาดและโลจิสติกส์ผ่านระบบดิจิทัลที่มีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น และระบบตลาดคนกลางมีความสำคัญลดลง รวมทั้งมีผลต่อการบริหารจัดการที่ต้องปรับตัวและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการขยายองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูง

๒) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ประเทศไทยก็มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ศักยภาพทางเศรษฐกิจและสภาพทางสังคมในด้านต่าง ๆ โครงสร้างประชากรไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยมากขึ้นตามลำดับ และจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ โดยที่สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๙.๘ ของจำนวนประชากรทั้งหมด และในปี ๒๕๗๙ จะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุถึงร้อยละ ๓๐ ขณะที่สัดส่วนวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยวัยเด็กมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ๑๔ ขณะที่วัยแรงงานคิดเป็นร้อยละ ๕๖ ทั้งนี้การลดลงในขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานได้เริ่มลดลงมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน เช่นเดียวกับชุมชนบนพื้นที่สูง เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และคนวัยแรงงานมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นฐานไปทำงานนอกภาคการเกษตร ทำให้เริ่มเกิดการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการเกษตรไปสู่การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อการผลิตที่ประณีตให้ผลตอบแทนสูง และใช้ต้นทุนและแรงงานต่ำลง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุจะทำให้เกิดการบริโภคสินค้าและบริการด้านสุขภาพมากขึ้น จึงเป็นโอกาสสำหรับการพัฒนาสินค้าและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสุขภาพ รวมทั้งสถาบันต้องมีการจัดทำแผนการสืบทอดตำแหน่งขององค์กรและจัดทำแผนการพัฒนาศูนย์บริการเพื่อรองรับบุคลากรที่สูงอายุ และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการทำงาน

๓) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กฎเกณฑ์ กติกา และมาตรฐานของโลก

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ กฎเกณฑ์ กติกา และมาตรฐานของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปเสมออันเป็นผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และเป็นโลกที่ไร้พรมแดนเต็มรูปแบบ มีการรวมกลุ่มทางการค้าและการลงทุนที่หลากหลายมากขึ้น การแข่งขันจะรุนแรงขึ้น มีผลกระทบต่อการแข่งขันด้านราคาคูณภาพ และมาตรฐานของผลผลิตบนพื้นที่สูง ซึ่งจะส่งผลให้การผลิตผลผลิตและผลิตภัณฑ์บนพื้นที่สูงที่ต้องปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ โดยมุ่งการผลิตสินค้าที่สอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการตลาดซึ่งมีกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย ทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานผลผลิต และสินค้าตามมาตรฐานความปลอดภัยและด้านสิ่งแวดล้อม

๔) การเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่

การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่ลึกซึ้งมากขึ้น โดยคำนึงถึงมุมมอง ๓ ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ แนวโน้มนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาด้านวิทยาการทางการแพทย์และสุขภาพต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตรูปแบบการบริโภคสินค้าที่สร้างความสุขในการบริโภคและเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น มีความสนใจกับรายละเอียดและภาพลักษณ์ของสินค้ามากกว่าประโยชน์ใช้สอยและราคา มีค่านิยมที่สนใจในสินค้าที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสังคม เช่น สินค้าจาก

ท้องถิ่นที่ช่วยกระจายรายได้ให้แก่คนยากจน ซึ่งเพิ่มโอกาสด้านการตลาดแก่ผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อสุขภาพ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายและพืชสมุนไพร สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน รวมถึงการพัฒนาอุทยานให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรและวัฒนธรรมท้องถิ่น และสนับสนุนการให้บริการเพื่อสุขภาพ

๕) การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา การจัดลำดับประเทศที่มีความเสี่ยงด้านสภาพอากาศ พบว่า ๔ ประเทศในอาเซียน ได้แก่ พม่า ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และไทย ติดอันดับ ๑๐ ประเทศแรก ที่มีความเสี่ยงสูงสุดในโลก โดยประเทศไทยในช่วง ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปริมาณน้ำลดลงมาก ภัยแล้ง มีภัยพิบัติธรรมชาติ และเกิดโรคระบาดรุนแรงมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยส่งผลโดยตรงต่อภัยแล้งที่ยาวนาน ผลผลิตทางการเกษตรและการประมงลดลง อุทกภัย ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น โรคภัยไข้เจ็บที่ทวีความรุนแรง และกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจไทย กรมอุตุนิยมวิทยา รายงานถึงอุณหภูมิเฉลี่ยประจำปีของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นประมาณ ๑ องศา เทียบจาก พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๕๑ และแนวโน้มอุณหภูมิในประเทศไทยอาจเพิ่มสูงขึ้น ๑.๒-๑.๙ องศาเซลเซียส ในปี พ.ศ. ๒๕๙๓ ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนวันที่ฝนตกและระดับปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาลดลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเทียบกับ ๑๕ ปีที่ผ่านมา (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔) ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวและระบบการปลูกพืชบนพื้นที่สูง ทำให้ได้ผลผลิตและคุณภาพต่ำลง จำเป็นต้องวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชที่เหมาะสมและรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมถึงเร่งรัดการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ทั้งการปลูกไม้มีค่าและการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งองค์กรจะต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณและกลยุทธ์การทำงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น การได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติของเกษตรกรและอุทยานหลวงราชพฤกษ์

๖) การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายภายในประเทศ

การเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบายภายในประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ แผนปฏิรูปประเทศ ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ร.บ. องค์การมหาชน พ.ร.บ. จัดซื้อจัดจ้าง ปี ๒๕๖๐ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารราชการ กฎหมายป่าไม้ พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ ๔) ปี ๒๕๕๙ รวมทั้งนโยบายภาครัฐดิจิทัล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการบริหารจัดการองค์กรในการปรับปรุงกฎระเบียบให้เกิดความคล่องตัว การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การบริหารจัดการข้อมูล และการพัฒนาบุคลากรให้รู้เท่าทันและสามารถปรับตัวในการทำงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อกำหนดกติกาและข้อตกลง/แนวปฏิบัติร่วมกันในการทำงานในพื้นที่

นอกจากบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เป็นประเด็นท้าทายการดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูง และยังมีประเด็นท้าทายที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และการเผยแพร่และกระจายองค์ความรู้ การพัฒนาให้ครอบคลุมและทั่วถึงผ่านระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม เนื่องจากพื้นที่สูงส่วนใหญ่อยู่ห่างไกล ทุรกันดาร และการคมนาคมยากลำบาก รวมทั้งการเข้าถึงบริการและปัจจัยพื้นฐานภาครัฐ และการถ่ายโอนภารกิจดำเนินการที่ประสบความสำเร็จแล้วให้กับท้องถิ่นบริหารจัดการด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

๒.๕ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการพัฒนาพื้นที่สูง

สถาบันได้มีการประชุมร่วมกับผู้บริหาร ตัวแทนเจ้าหน้าที่ และชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบัน โดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน บทเรียน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา สถานการณ์และปัญหาพื้นที่สูง สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบนพื้นที่สูงและการดำเนินงานในระยะต่อไป รวมทั้งการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สูง และทำการประมวลผลเพื่อกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบัน ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
๑. มีองค์ความรู้โครงการหลวงและผลงานวิจัยใหม่ ๆ สำหรับใช้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูง	๑. การบริหารจัดการของสถาบันยังต้องพัฒนาระบบงานให้มีประสิทธิภาพมาตรฐาน และเอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่สูง
๒. ระบบการดำเนินงานของสถาบันที่เชื่อมโยงกับมูลนิธิโครงการหลวง ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน	๒. อัตรากำลังในการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น ทั้งจำนวนบุคลากรและองค์ความรู้ของนักวิจัยและการพัฒนา
๓. สถาบันมีกระบวนการและผลสำเร็จของการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงในระยะเวลาที่ผ่านมาที่สามารถเป็นบทเรียนและนำมาใช้ประโยชน์	๓. ฐานข้อมูลกลางในการสนับสนุนการปฏิบัติงานยังขาดแพลตฟอร์มในการบูรณาการจัดการข้อมูลให้เป็นมาตรฐานเดียว รวมทั้งยังไม่เชื่อมโยงทั้งภายในสถาบันและหน่วยงานภายนอก
๔. สถาบันสามารถมีอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับของประชาชน	๔. ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้ในการดำเนินงานบางระบบยังไม่ตอบสนองการใช้งานและเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ ได้
๕. สถาบันมีผู้นำชุมชนและผู้นำเกษตรกรที่พัฒนาไว้ทำหน้าที่ร่วมเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน	๕. องค์ความรู้ที่จำเป็นต้องใช้งานจำนวนมาก ยังไม่ถูกจัดเก็บและรวบรวมอย่างเป็นระบบและเหมาะสมต่อการใช้งาน
๖. สถาบันมีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการวิจัยและพัฒนา ทั้งในประเทศและนานาชาติ	๖. เครื่องมือและอุปกรณ์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรในพื้นที่ห่างไกลยังมีจำกัด

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
๑. พื้นที่สูงมีความหลากหลาย มีอัตลักษณ์เฉพาะในการสร้างมูลค่า ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างในการส่งเสริมอาชีพและนำมาต่อยอดได้	๑. ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรบนพื้นที่สูงและการเติบโตของพืช และผลกระทบจากภัยธรรมชาติต่อการดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์
๒. นโยบายของรัฐในการลดการเหลื่อมล้ำด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามศาสตร์พระราชา การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เอื้อต่อการกักพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบัน	๒. การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและกฎกติกาทางการค้าสร้างผลกระทบต่อการแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศมากขึ้นทั้งในด้านราคา คุณภาพ และมาตรฐาน
๓. การทำงานเป็นภาคีกับโครงการหลวงและหน่วยงานร่วมบูรณาการภายใต้แผนแม่บท เป็นการสร้างพลังร่วมกันทำให้การพัฒนาพื้นที่สูงมากยิ่งขึ้น	๓. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อการระดมกำลังและการขาดแคลนแรงงานบนพื้นที่สูง
๔. การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมจะช่วยให้การดำเนินงานของสถาบันและการพัฒนาพื้นที่สูงมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	๔. พื้นที่ดำเนินงานของสถาบันบนพื้นที่สูงมีข้อจำกัดด้านกฎหมายในการดำเนินกิจกรรมสำคัญ เช่น การใช้ประโยชน์พื้นที่และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น
	๕. พื้นที่สูงส่วนใหญ่อยู่ห่างไกล ขาดการคมนาคม ยากลำบาก เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานและการติดต่อสื่อสาร

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง นำมาจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาทั้งกลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ (TOWS Matrix) ดังนี้

SO (กลยุทธ์เชิงรุก)	WO (กลยุทธ์เชิงแก้ไข)
๑. ดำเนินการวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้และต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒. กระจายและยกระดับการพัฒนาของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานบูรณาการ ๓. พัฒนาระบบบริหารจัดการและการบริการ เพื่อยกระดับให้อุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน ทันสมัย ๔. พัฒนาเกษตรกรผู้นำ (Change Agent) ที่สามารถดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ช่วยขับเคลื่อนงานของสถาบันในการขยายองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง ๕. พัฒนาและยกระดับเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ	๑. พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้มีสมรรถนะสูง ตามแนวทาง PMQA และองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๒. พัฒนาบุคลากรและผู้นำชุมชนให้เป็นนักวิจัยและนักพัฒนาที่มีขีดความสามารถสูง มีความรู้ทักษะที่หลากหลาย และมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ๓. เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันและการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง ๔. พัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้เพื่อสร้างและเก็บรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ๕. พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน การกระจายและยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง และเพิ่มศักยภาพด้านงานวิจัยและพัฒนา

ST (กลยุทธ์เชิงป้องกัน)	WT (กลยุทธ์เชิงรับ)
๑. พัฒนาอุทยานฯ เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง องค์ความรู้ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีไทยและล้านนา รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บท และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนงานโครงการหลวง และการพัฒนาพื้นที่สูง ๓. สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ โดยมุ่งงานวิจัยที่แก้ไขปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน และงานวิจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ	๑. ปรับโครงสร้างองค์กรและพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ให้มีความคล่องตัวและขีดความสามารถสูง รองรับบริบทการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินงานใหม่สำหรับพื้นที่สูงที่มีความเฉพาะ ๒. เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ ปันฟู และแก้ไขปัญหาที่สำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ๓. ยกระดับการทำเกษตรให้มีคุณภาพและมาตรฐานอาหารปลอดภัย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การจัดการหลังเก็บเกี่ยว และการตลาดอย่างครบวงจร

จากการวิเคราะห์กลยุทธ์การดำเนินงานข้างต้น สามารถสรุปประเด็นกลยุทธ์ที่ต้องให้ความสำคัญในการดำเนินงานระยะต่อไป และนำไปสู่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การดำเนินงาน ภายใต้แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจำนวน ๓ ประเด็น ดังนี้

๑) การสนับสนุนงานวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง ตามยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวงวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้และต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ งานวิจัยที่แก้ไขปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน และงานวิจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

(๑) พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บท และการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง

(๒) พัฒนาและยกระดับเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ

(๓) พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการกระจายและยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง และเพิ่มศักยภาพด้านงานวิจัยและการพัฒนา

(๔) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้มาตรฐานและทันสมัย เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง องค์ความรู้ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีไทยและล้านนา รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

(๑) เน้นการกระจายและยกระดับการพัฒนาของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานบูรณาการ

(๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชนในการพึ่งตนเองและบริหารจัดการตนเอง และขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

(๓) เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ พันธุ์ และแก้ไขปัญหาที่สำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ

(๔) ยกระดับการทำเกษตรให้มีคุณภาพและมาตรฐานอาหารปลอดภัย โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การจัดการหลังเก็บเกี่ยว และการตลาดอย่างครบวงจร

๓) การพัฒนาและบริหารองค์กร

(๑) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

(๑.๑) พัฒนาบุคลากรและผู้นำชุมชนให้เป็นนักวิจัยและนักพัฒนาที่มีขีดความสามารถสูง มีความรู้ทักษะที่หลากหลาย และมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

(๑.๒) พัฒนาเกษตรกรผู้นำ (Change Agent) ที่สามารถดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ช่วยขับเคลื่อนงานของสถาบันในการขยายองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง

(๑.๓) ปรับโครงสร้างองค์กร และพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้มีความคล่องตัวและขีดความสามารถสูงรองรับบริบทการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งพัฒนากระบวนการดำเนินงานใหม่สำหรับพื้นที่สูงที่มีความเฉพาะ

(๑.๔) พัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้เพื่อสร้างและเก็บรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

(๒) พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้มีสมรรถนะสูง

(๒.๑) พัฒนาการบริหารจัดการองค์กรตามแนวทางคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ๔.๐

(๒.๒) เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันและการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง

ส่วนที่ ๓

Highland
Research
and
Development
Institute
(Public Organization)

แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓–๒๕๗๐)

ส่วนที่ ๓ แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓–๒๕๗๐)

ตามพระราชบัญญัติ “จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐” และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐ ให้นำหน่วยงานของรัฐปรับปรุงแผน ระดับ ๓ ในความรับผิดชอบตามนี้ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาตินั้น สถาบันจึงได้ทบทวนและจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓–๒๕๗๐) โดยแบ่งเป้าหมายการดำเนินงานเป็น ๒ ระยะ ระยะแรก ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓–๒๕๖๕) และระยะที่สอง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖–๒๕๗๐) เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบระยะเวลาแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้ดำเนินการโดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและบุคลากรในสถาบัน ตามลำดับขั้นตอนการจัดทำและทบทวนแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง รวมทั้งน้อมนำ ศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง และได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายในและภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานและการพัฒนาพื้นที่สูงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจโลก โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ตลอดจนมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสีย และตัวแทนจากชุมชนได้มีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมายของแผนฯ เพื่อนำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ เป้าประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน เป้าหมาย และตัวชี้วัด ตลอดจนแผนงานโครงการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนด ดังนี้

๓.๑ ปรัชญาองค์กร

“สืบสาน รักษาต่อยอด โครงการหลวงสืบไป”

๓.๒ วิสัยทัศน์

“ชุมชนบนพื้นที่สูงมีความอยู่ดีมีสุข ด้วยการวิจัยและพัฒนา สืบสาน รักษา ต่อยอดงานโครงการหลวง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

๓.๓ พันธกิจ

ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อสืบสานพระราชประสงค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนบนพื้นที่สูง ด้วยการรักษาและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยและการเรียนรู้ของโครงการหลวง ในการเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และต่อยอดการขยายผลสำเร็จของโครงการหลวงไปสู่พื้นที่สูงอื่น โดย

๑) ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวง ในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่เพื่อให้โครงการหลวงเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูง

๒) การขยายผลความสำเร็จงานโครงการหลวง โดยการพัฒนาและยกระดับชุมชนบนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกล ทุกกัณดารตามแนวทางโครงการหลวง เพื่อให้ชุมชนมีความอยู่ดีมีสุข มีความเข้มแข็ง และมีความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงเป็นชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง สำหรับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

๓) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเผยแพร่และเรียนรู้ทางการเกษตร พระราชกรณียกิจ ศาสตร์พระราชางานโครงการหลวง การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และการให้บริการสังคม

๔) พัฒนาสถาบันให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย ด้วยการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อรองรับการบริหารจัดการขององค์กรให้มีประสิทธิภาพสูง และรองรับการเป็นเครือข่ายของสังคมการเรียนรู้บนพื้นที่สูง ตลอดจนปรับโครงสร้างองค์กรและพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีสมรรถนะและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุพันธกิจด้วยหลักธรรมาภิบาล

๓.๔ เป้าหมาย

การดำเนินงานของสถาบัน มุ่งสืบสาน รักษา ต่อยอดโครงการหลวง ด้วยการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการสนับสนุนโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และดำเนินงานขยายผลโครงการหลวงไปพัฒนาพื้นที่สูงต่าง ๆ ให้ชุมชนอยู่ดีมีสุขอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้องค์ความรู้ ผลงานวิจัย และวิธีการปฏิบัติงานแบบโครงการหลวง ซึ่งยึดการพัฒนาแบบองค์รวมบนฐานความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน การบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้การบริหารจัดการที่มีสมรรถนะมาตรฐาน และธรรมาภิบาล ดังนั้นเป้าหมายของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง คือ

๑) การเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูง ในการเป็นแหล่งวิจัย รวบรวม แหล่งเรียนรู้ และเผยแพร่องค์ความรู้งานวิจัยในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและชุมชนบนพื้นที่สูงอื่น และเป็นภาคีเครือข่ายการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

๒) ชุมชนเป้าหมายเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน มีความอยู่ดีมีสุข มีรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต สังคมมีความเข้มแข็ง สามัคคี และรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งสามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

๓) สถาบันเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย มีคุณภาพด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงในการพัฒนางานและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

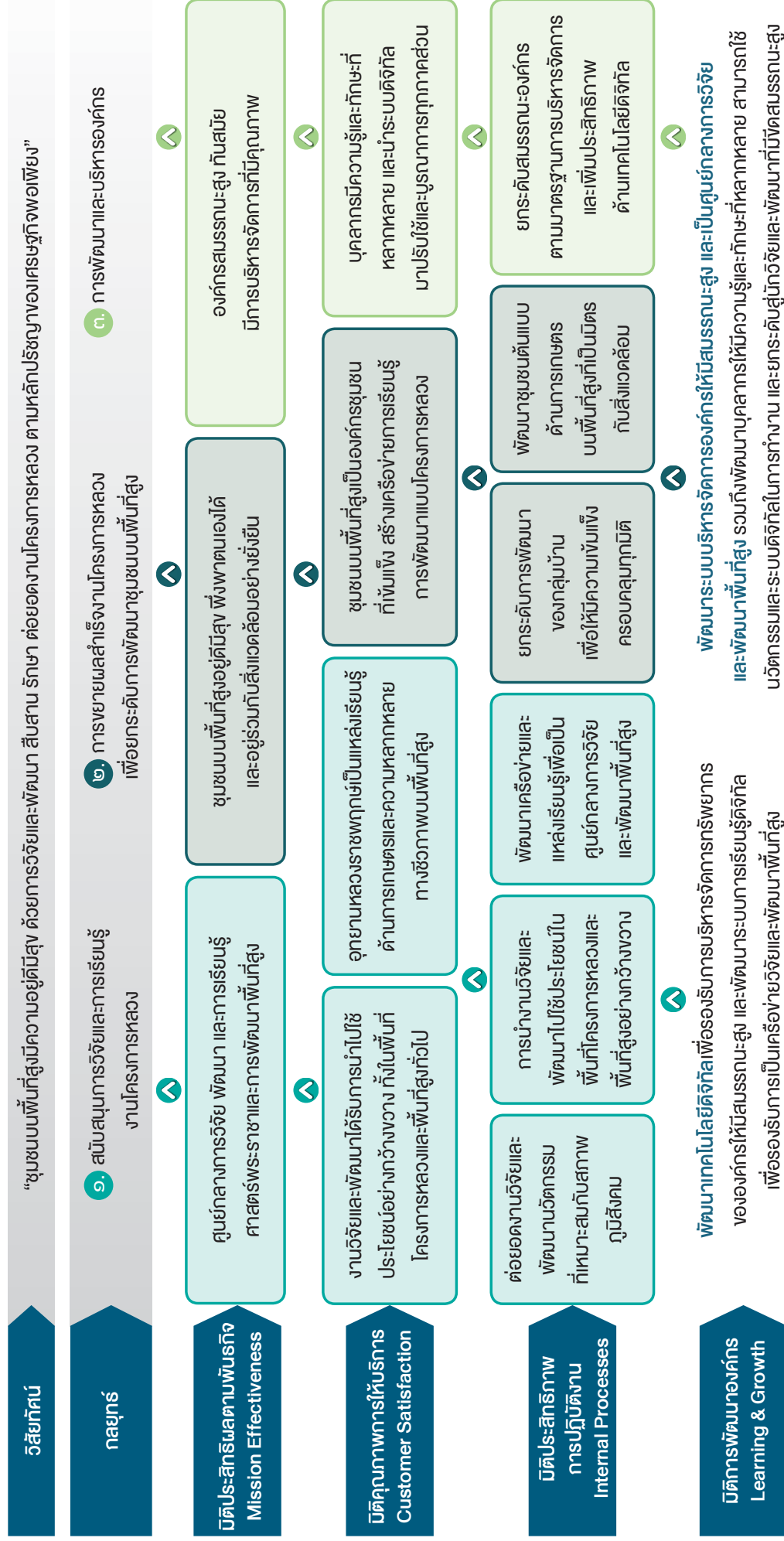
๓.๕ ตัวชี้วัด

เพื่อให้การดำเนินงานสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงบรรลุเป้าหมายการดำเนินงาน และขับเคลื่อนไปสู่องค์กรสมรรถนะสูง และเป็นศูนย์กลางของการวิจัยและพัฒนา ที่สืบสาน รักษา ต่อยอดงานโครงการหลวง และงานพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ รวมทั้งตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๑. ผลงานวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์ หรือ องค์ความรู้ใหม่ ที่นำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวง หรือยกระดับการพัฒนาหมู่บ้าน	ร้อยละ ๔๐ ของจำนวนโครงการวิจัย	ร้อยละ ๔๕ ของจำนวนโครงการวิจัย
๒. กลุ่มบ้านเป้าหมายได้รับยกระดับการพัฒนาแบบองค์รวม เพื่อให้มีความอยู่ดีมีสุข มีความเข้มแข็ง และความยั่งยืน ของสิ่งแวดล้อม	๕๕๐ กลุ่มบ้าน	๖๑๖ กลุ่มบ้าน
๓. สถาบันได้รับมาตรฐานการเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง	เข้าสู่ระบบมาตรฐาน ระดับประเทศ	เข้าสู่มาตรฐานระดับ นานาชาติ

๓.๖ แผนที่ยุทธศาสตร์ (Strategy Map)

แผนที่ยุทธศาสตร์ของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) (Strategy Map of Highland Research and Development Plan)

ภาพรวมเป้าหมาย กลยุทธ์ เป้าประสงค์ จำนวนแผนงานและโครงการหลัก

เป้าหมายที่ ๑

การเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ศาสตร์ พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูง ในภาคเป็นแหล่งวิจัย รวบรวม แลกเปลี่ยนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิจัยในการ สนับสนุนงานโครงการหลวงและชุมชนบนพื้นที่สูงอื่น และเป็น ภาาีเครือข่ายการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๑

สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง

เป้าประสงค์

๑. สร้างผลงานวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์ หรือองค์ความรู้ใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม) และการนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอย่างกว้างขวาง
๒. พัฒนาฐานข้อมูล ปัจจัยพื้นฐาน แหล่งเรียนรู้ และเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย พัฒนา และเรียนรู้ และเป็นศูนย์กลางของการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ
๓. พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสตร์ พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง และความหลากหลายทางชีวภาพ

๔ แผนงาน ๑๒ โครงการหลัก

เป้าหมายที่ ๒

ชุมชนเป้าหมายเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่าง ยั่งยืน มีความอยู่ดีมีสุข มีรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต สังคมมีความเข้มแข็ง สามัคคี และรักษาวินัยของท้องถิ่น รวมทั้งสามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ ๒

การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวง เพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

เป้าประสงค์

๑. ยกกระดับการพัฒนาของกลุ่มบ้านในพื้นที่โครงการพัฒนา พื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อให้มีความเข้มแข็งและ อยู่ดีมีสุข และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม
๒. พัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมและ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
๓. พัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการเกษตรบนพื้นที่สูงที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม

๖ แผนงาน ๓๑ โครงการหลัก

เป้าหมายที่ ๓

สถาบันเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย มีคุณภาพด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีระบบเทคโนโลยี สารสนเทศที่ทันสมัย และบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงในการ พัฒนางานและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

กลยุทธ์ที่ ๓

การพัฒนาและบริหารองค์กร

เป้าประสงค์

๑. บุคลากรมีความรู้ ทักษะที่หลากหลายมีดี และปรับใช้ ระบบดิจิทัลและการบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
๒. งานวิจัยและพัฒนามาบนพื้นที่สูงของสถาบัน ขับเคลื่อนด้วย ข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง และเป็นศูนย์กลางข้อมูลและสารสนเทศบนพื้นที่สูง
๓. ยกกระดับสมรรถนะองค์กรตามมาตรฐานการบริหาร จัดการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยี ดิจิทัล

๓ แผนงาน ๘ โครงการหลัก

๓.๗ กลยุทธ์ของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

การกำหนดกลยุทธ์ของแผนการวิจัยและงานพัฒนาพื้นที่สูง ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง

กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารองค์กร

โดยมีรายละเอียดของเป้าประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน เป้าหมายและตัวชี้วัด แผนงานและโครงการของแต่ละกลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง

ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานของโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงในระยะต่อไป และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำงานวิจัยและพัฒนาไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอย่างกว้างขวาง โดยมีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อรองรับการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาเครือข่ายและฐานองค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

๑) เป้าประสงค์

- (๑) สร้างผลงานวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์ หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูง (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม) และนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอย่างกว้างขวาง
- (๒) พัฒนาระบบข้อมูลองค์ความรู้ ปัจจัยพื้นฐาน แหล่งเรียนรู้ และเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย พัฒนา และเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูงและความหลากหลายทางชีวภาพ และเพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาและการพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ
- (๓) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูงและความหลากหลายทางชีวภาพ

๒) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๑. ผลงานวิจัยหรือนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์/ผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ตรงตามเป้าหมายของโครงการหลวง หรือขึ้นทะเบียนพันธุ์พืช/จดทรัพย์สินทางปัญญา	ไม่น้อยกว่า ๑๐ รายการ/ปี	ไม่น้อยกว่า ๑๐ รายการ/ปี
๒. มีฐานข้อมูลองค์ความรู้การวิจัยและพัฒนา ศาสตร์พระราชา และความหลากหลายทางชีวภาพที่มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย	๑ ฐานข้อมูล	ฐานข้อมูลองค์ความรู้ที่มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย
๓. เครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัย พัฒนา และเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง	ไม่น้อยกว่า ๙ เครือข่าย	ไม่น้อยกว่า ๑๐ เครือข่าย
๔. สัดส่วนผู้รับการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวงการพัฒนาพื้นที่สูงและความหลากหลายทางชีวภาพของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ที่เพิ่มขึ้น	ร้อยละ ๕ ต่อปี	ร้อยละ ๑๐ ต่อปี

๓) แนวทางการดำเนินงาน

(๑) สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ โดยมุ่งงานวิจัยที่แก้ไขปัญหาคุณภาพทางการผลิตและการตลาดของพันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญ การเชื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ เป็นต้น และงานวิจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น การพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ใหม่ และการพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์แบบประณีตและแม่นยำ และสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัย องค์ความรู้ และผลสำเร็จการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแบบโครงการหลวงไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การเผยแพร่งานโครงการหลวง งานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

(๒) พัฒนฐานข้อมูล ปัจจัยพื้นฐาน แหล่งเรียนรู้ และเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย พัฒนา เรียนรู้ ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูงและความหลากหลายทางชีวภาพ และเพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางของการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูงทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ

(๓) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้พระราชกรณียกิจสถาบันพระมหากษัตริย์ องค์ความรู้ด้านการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อบริการสังคมด้วยระบบบริหารจัดการและการบริการที่ได้มาตรฐานสากล

๔) แผนงาน/โครงการหลัก

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๑ การวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวง				
๑.๑ วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม พันธุ์พืชและสัตว์บนฐานความรู้ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	องค์ความรู้จากงานวิจัยและนวัตกรรมด้านพันธุ์พืชและสัตว์ รวมทั้งเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดที่นำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมอาชีพในพื้นที่เป้าหมายบนพื้นที่สูง	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย (พร้อมนำไปใช้)	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย (พร้อมนำไปใช้)
๑.๒ วิจัยและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยการพัฒนาศักยภาพของคนและองค์กรชุมชน การฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมชนเผ่า และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักในการดำรงชีวิต	องค์ความรู้ด้านสังคมที่สนับสนุนการยกระดับการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง	—	๘๘ ชุมชน	๑๓๒ ชุมชน
๑.๓ วิจัยการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ และป่าไม้ในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน	องค์ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำไปใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ดิน น้ำ และป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนบนพื้นที่สูง	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย	ร้อยละ ๕๐ ของผลงานวิจัย
๑.๔ วิจัยและพัฒนาการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และจากความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูงตลอดห่วงโซ่การผลิตและการตลาดทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน	ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากงานวิจัยที่ส่งมอบให้มูลนิธิโครงการหลวงหรือนำไปใช้ประโยชน์ระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์	๙ รายการ (ปี ๖๒)	อย่างน้อย ๒๐ รายการ	อย่างน้อย ๓๐ รายการ

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๑.๕ ส่งเสริมการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย เพื่อสนับสนุนให้โครงการหลวงเป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	จำนวนโครงการ/กิจกรรมที่สนับสนุนโครงการหลวง	๑๕ โครงการ/ปี	๑๕ โครงการ/ปี	๑๕ โครงการ/ปี
แผนงานที่ ๒ การพัฒนาฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และปัจจัยพื้นฐานการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง				
๒.๑ พัฒนาฐานข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	มีฐานข้อมูลองค์ความรู้การวิจัยและพัฒนา ศาสตร์พระราชา และความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีมาตรฐาน และเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย	–	๑ ฐานข้อมูล	ฐานข้อมูลได้มาตรฐาน
๒.๒ พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อเพิ่มศักยภาพ และรองรับการเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	๒.๒.๑ จำนวนห้องปฏิบัติการเพื่อรองรับการวิจัยและพัฒนาที่ได้มาตรฐาน (แห่ง)	–	๑ แห่ง	
	๒.๒.๒ จำนวนศูนย์ปฏิบัติการด้านวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	–	๓ แห่ง (น่าน, เชียงใหม่, สกละวิน)	๒ แห่ง (สถานีวิจัย)
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาเครือข่ายการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง				
๓.๑ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ การวิจัย และการพัฒนาพื้นที่สูง ในระดับชาติและนานาชาติ	เครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัย พัฒนา และเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง	๑๐ เครือข่าย (ปี ๖๒)	ไม่น้อยกว่า ๙ เครือข่าย	ไม่น้อยกว่า ๑๐ เครือข่าย
๓.๒ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ องค์ความรู้และผลสำเร็จของโครงการหลวงในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ทั้งในและต่างประเทศ	ระดับความสำเร็จของการสนับสนุนงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่องค์ความรู้ และผลสำเร็จของโครงการหลวงในการพัฒนาพื้นที่สูง	ร้อยละ ๑๐๐ ตามแผน	ร้อยละ ๑๐๐ ตามแผน	ร้อยละ ๑๐๐ ตามแผน
แผนงานที่ ๔ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง การเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ				
๔.๑ การพัฒนาหลักสูตรและแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้	๔.๑.๑ แหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนา และปรับปรุงเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้	๖ จุด/แห่ง	๖ จุด/แห่ง	๖ จุด/แห่ง
	๔.๑.๒ หลักสูตรการเรียนรู้และกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ กิจกรรม/เรื่อง	๓ หลักสูตร/กิจกรรม/เรื่อง	๓ หลักสูตร/กิจกรรม/เรื่อง	๕ หลักสูตร/กิจกรรม/เรื่อง
๔.๒ การพัฒนาสวน โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งดึงดูดใจใหม่ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การพักผ่อนและการให้บริการสังคม	พื้นที่และสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับการพัฒนา	๙ แห่ง/โครงการ	๙ แห่ง/โครงการ	๑๒ แห่ง/โครงการ
๔.๓ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์สู่แหล่งเรียนรู้มาตรฐาน	จำนวนมาตรฐานด้านการบริหารจัดการที่อุทยานหลวงราชพฤกษ์ได้รับ	๒ มาตรฐาน	๒ มาตรฐาน	๑ มาตรฐาน

กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้นำรุ่นใหม่ พัฒนาอาชีพและการตลาด ส่งเสริมสถาบันเกษตรกร สร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถอนุรักษ์ ปันฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขยายผลการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมบนฐานองค์ความรู้โครงการหลวง งานวิจัย และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับชุมชนสู่ชุมชนพึ่งพาตนเอง และเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

๑) เป้าประสงค์

- (๑) ยกระดับการพัฒนาของกลุ่มบ้านในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อให้มีความเข้มแข็งและอยู่ดีมีสุขและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม
- (๒) พัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ที่เหมาะสมกับภูมิสังคมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- (๓) พัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการเกษตรบนพื้นที่สูงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๒) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๑. กลุ่มบ้านเป้าหมายที่เกษตรกรได้รับการพัฒนาอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ร้อยละ ๔๐	ร้อยละ ๕๐
๒. ครีวเรือนเป้าหมายมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่า ๗๘,๐๐๐ บาท/ครัวเรือน/ปี (ปัจจุบันมีร้อยละ ๖๖.๕๒ ของครัวเรือนเป้าหมาย)	ร้อยละ ๗๐	ร้อยละ ๗๕
๓. กลุ่มบ้านเป้าหมายที่มีสถาบันเกษตรกรในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการจัดการด้านการตลาด	ร้อยละ ๔๐	ร้อยละ ๕๐
๔. กลุ่มบ้านเป้าหมายที่มีความเข้มแข็งในการจัดการด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ ๕๐	ร้อยละ ๘๐
๕. ชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๘๘ ชุมชน	๑๓๒ ชุมชน

๓) แนวทางการดำเนินงาน

(๑) พัฒนาและส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรแก่เกษตรกรให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีความมั่นคงด้านการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและคุ้มค่า ด้วยระบบการเกษตรปลอดภัยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีตลาดรองรับ โดยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับภูมิสังคมที่มีความหลากหลายของพื้นที่สูง เน้นการยกระดับการผลิตสู่ระบบเกษตรแบบประณีตและแม่นยำสูง ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งมีระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาดที่ดี และมาตรฐานอาหารปลอดภัย เพื่อให้ได้ผลผลิตหรือสินค้าที่คุณภาพสูง ตรงตามความต้องการของตลาด และลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติหรือการแปรปรวนของสภาพแวดล้อม รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพ

(๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชนในการพึ่งตนเองและบริหารจัดการตนเองและขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร โดยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแผนชุมชน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและการดำรงชีวิต พร้อมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและประเพณี

(๓) เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกร การจัดทำแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยการปรับระบบเกษตร

ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และการอนุรักษ์ พื้นฟู หรือแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของแต่ละชุมชน เช่น การเพิ่มพื้นที่ป่า การแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของดินและน้ำ หรือปัญหามลภาวะต่าง ๆ เป็นต้น

(๔) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ เช่น แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานรองรับการจัดการด้านการผลิต การตลาดและการจัดการหลังเก็บเกี่ยว เช่น โรงรวบรวม คัดบรรจุ หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ และห้องปฏิบัติการในการตรวจสอบคุณภาพผลผลิต เป็นต้น

(๕) ยกระดับการพัฒนาแบบบูรณาการในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และพัฒนากลุ่มบ้านเป้าหมายในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเป็นชุมชนตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

(๖) พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง โดยสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกล

๔) แผนงาน/โครงการหลัก

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๑ การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพบนฐานความรู้และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม				
๑.๑ พัฒนาการผลิตพืชอาหารและพืชเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนสู่ระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	๑.๑.๑ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัยเพิ่มขึ้น	๑,๘๓๖ ราย	ร้อยละ ๕	ร้อยละ ๑๐
	๑.๑.๒ มีพืชส่งเสริมที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand)	- (เป้า ๒๐ ชนิด)	> ๙ ชนิด (สะสม)	> ๒๐ ชนิด (สะสม)
๑.๒ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพการปลูกพืชและสัตว์ทางเลือกที่มีตลาดรองรับ ด้วยระบบการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประณีตและแม่นยำ	๑.๒.๑ จำนวนเกษตรกรได้รับการพัฒนาและการถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง	๗๗,๐๐๐ ราย	๘๒,๐๐๐ ราย	๙๒,๐๐๐ ราย
	๑.๒.๒ รายได้ของเกษตรกรที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดองค์ความรู้และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ	๒๙๐ ล้านบาท/ปี	๓๐๐ ล้านบาท/ปี	๓๕๐ ล้านบาท/ปี
๑.๓ พัฒนาคุณภาพผลผลิตและสินค้าเกษตร การแปรรูปผลผลิต การจัดการหลังเก็บเกี่ยว และมาตรฐานอาหารปลอดภัย	๑.๓.๑ พัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรให้ได้รับมาตรฐานอาหารปลอดภัย (อย.)	๑ ชนิด (กลุ่มสมุนไพรโปงคำ)	> ๕ ผลิตภัณฑ์	> ๑๐ ผลิตภัณฑ์
	๑.๓.๒ โรงคัดบรรจุได้รับการรับรองมาตรฐานโรงงาน (GMP และ HACCP)	อยู่ระหว่างดำเนินการ ๓ แห่ง (ห้วยเป้า, ปางหินฝน, ขุนสถาน สนง.น่าน)	๒ แห่ง	๔ แห่ง

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๑.๔ เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบตลาดชุมชน และเครือข่ายการตลาด และการพัฒนาช่องทางตลาดสมัยใหม่	๑.๔.๑ มีสถาบันเกษตรกรที่จดทะเบียนกลุ่มเป็นนิติบุคคล (กลุ่ม)	สหกรณ์ ๘ กลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน ๒๘ กลุ่ม	๙ กลุ่ม	๑๕ กลุ่ม
	๑.๔.๒ มีช่องทางการพัฒนาช่องทางจำหน่ายตลาดออนไลน์ (ช่องทาง)	๑ ช่องทาง FB Highland market	๒ ช่องทาง	๒ ช่องทาง
๑.๕ พัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ	มีสินค้า/ผลิตภัณฑ์ใหม่จากผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ	๒ ชนิด (น้ำมันมะแตก/สมุนไพรขงกลุ่มโป่งค่า)	๓ ชนิด	๕ ชนิด
๑.๖ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และการบริการ	มีชุมชนตัวอย่างที่เกิดจากการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และการบริการ	-	๖ ชุมชน	๒๗ ชุมชน
แผนงานที่ ๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน				
๒.๑ ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแผนชุมชนที่มีคุณภาพ	๒.๑.๑ ชุมชนมีการนำแผนชุมชนไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาชุมชน	ร้อยละ ๙๐.๘๐ (๑๔๘ ชุมชน)	> ร้อยละ ๘๐	> ร้อยละ ๘๕
	๒.๑.๒ จำนวนชุมชนที่มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต	๓๒๓ ชุมชน	๓๔๐ ชุมชน	๔๔๐ ชุมชน
๒.๒ พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร สตรี และเยาวชน	๒.๒.๑ จำนวนของผู้นำชุมชน ผู้นำเกษตรกร สตรี และเยาวชน ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	๖๖๐ คน Smart Farmer	๕๐๐ ราย	๗๐๐ ราย
	๒.๒.๒ จำนวนกลุ่มเยาวชนที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเข้มแข็ง	๑๐ กลุ่ม ที่ได้รับการพัฒนา	๑๘ กลุ่ม	๒๘ กลุ่ม
๒.๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและการตลาด	มีกลุ่มตัวอย่างที่มีการบริหารจัดการกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและการตลาด	๖ กลุ่ม	๑๐ กลุ่ม	๔๐ กลุ่ม
๒.๔ อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม และภูมิปัญญาชนเผ่าบนพื้นที่สูง	มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม และภูมิปัญญาชนเผ่าบนพื้นที่สูง	พื้นที่ละ ๑ กิจกรรม	๑๓๒ กิจกรรม	๒๒๘ กิจกรรม
๒.๕ เสริมสร้างจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	มีกิจกรรมเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน	พื้นที่ละ ๑ กิจกรรม	๑๓๒ กิจกรรม	๒๒๘ กิจกรรม

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๓ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรฯ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน				
๓.๑ จัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินแผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกรและฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน	จำนวนชุมชนที่มีแผนที่ดินรายแปลง	๒๔๖ ชุมชน	๓๐๖ ชุมชน	๔๐๖ ชุมชน
๓.๒ จัดทำแผนอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งกรรมการและระเบียบชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๓.๒.๑ ชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมตามแผนอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนฯ	พื้นที่ละ ๑ กิจกรรม	> ร้อยละ ๘๐	> ร้อยละ ๘๕
	๓.๒.๒ มีพื้นที่ปลูกป่าชาวบ้านเพิ่มขึ้น	๔๙๓ ไร่	๑,๓๒๐ ไร่	๒,๒๐๐ ไร่
๓.๓ ปรับระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักวิชาการ และป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า	ชุมชนมีการนำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน แผนที่ดินรายแปลงของเกษตรกรและฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ไปใช้ประโยชน์ในการร้ระบบเกษตรและป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า	๒๔๖ กลุ่มบ้าน	๑,๓๒๐ แปลง	๒,๒๐๐ แปลง
๓.๔ ปลูกและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	มีพื้นที่ที่ได้รับการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพิ่มขึ้น	๑,๒๗๐ ไร่	๖,๖๐๐ ไร่	๑๑,๐๐๐ ไร่
๓.๕ อนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ	๓.๕.๑ การทำปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงบำรุงดินเพิ่มขึ้น	๑,๑๘๙ ตัน	๑,๕๐๐ ตัน	๒,๕๐๐ ตัน
	๓.๕.๒ ปลูกแฝกเพื่อปรับปรุงบำรุงดินเพิ่มขึ้น	๑,๓๘๕,๐๐๐ กล้า	๓ ล้านกล้า	๑๐ ล้านกล้า
๓.๖ ฟื้นฟูแหล่งอาหาร ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนและพืชท้องถิ่นของชุมชน	มีการใช้สารชีวภัณฑ์ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๑๒ ชุมชน	๔๔ แห่ง	๔๔ แห่ง
๓.๗ ส่งเสริมการลดใช้สารเคมี และแก้ไขผลกระทบจากสารเคมี	มีพื้นที่ที่ได้รับการแก้ไขจากผลกระทบของการใช้สารเคมี	- (เป้าหมาย ๑๒ พื้นที่)	๕ แห่ง	๕ แห่ง
๓.๘ พัฒนาชุมชนต้นแบบชุมชนคาร์บอนต่ำ	มีชุมชนต้นแบบชุมชนคาร์บอนต่ำในพื้นที่	๒ พื้นที่	๓ ชุมชน	๕ ชุมชน

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๔ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและสนับสนุนการประกอบอาชีพ				
๔.๑ พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร	พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร	๓๔ แห่ง	๒๐๐ แห่ง	๑๕๐ แห่ง
๔.๒ พัฒนาศูนย์รวบรวมผลผลิต จัดการหลังเก็บเกี่ยว แปรรูป และการตลาดของผลผลิตทางการเกษตรและสินค้า	โรงคัดบรรจุได้รับการรับรองมาตรฐานโรงงาน (GMP และ HACCP)	ยังไม่ได้รับการรับรอง	๒ แห่ง	๔ แห่ง
๔.๓ พัฒนาห้องปฏิบัติการของชุมชน เพื่อสนับสนุนการเกษตรที่ประณีต และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ห้องวิเคราะห์สารเคมีตกค้างในผลผลิตที่มีมาตรฐาน และสามารถวิเคราะห์ผลผลิตในชุมชนได้	๒๓ พื้นที่	๒๗ แห่ง	๓๓ แห่ง
๔.๔ เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการและดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐาน	มีกลุ่มที่สามารถบริหารจัดการและดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐานได้	- (๔๔ พื้นที่ และ ๑ กลุ่ม)	๑๕ กลุ่ม	๒๙ กลุ่ม
แผนงานที่ ๕ การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง				
๕.๑ ถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง เพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง	จำนวนผู้เรียนรู้องค์ความรู้โครงการหลวง	๕,๐๐๐ คน	๗,๐๐๐ ราย	๑๒,๐๐๐ ราย
๕.๒ สร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาพื้นที่สูง ระหว่างโครงการหลวง สถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ	มีเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มขึ้น	๑ เครือข่าย คือ ศศช. เป้าหมาย คือ อบต.	๑ เครือข่าย	๒ เครือข่าย
๕.๓ พัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	มีสื่อองค์ความรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบท	ยังไม่ได้ดำเนินการ	๕ เรื่อง	๑๐ เรื่อง
๕.๔ สร้างและพัฒนาชุมชนเครือข่ายการเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	มีแหล่งเรียนรู้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่สูง โดยใช้องค์ความรู้ของโครงการหลวงมาขยายผลความสำเร็จ	๓ แห่ง (ห้วยเป้า, ป่าเกี๊ยะใหม่, แม่จริม)	๔ แห่ง	๖ แห่ง
แผนงานที่ ๖ การพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง				
๖.๑ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการและบูรณาการงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	ระบบฐานข้อมูลการพัฒนาพื้นที่สูงระหว่างหน่วยงานให้สามารถเชื่อมโยงกันและใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ	-	๑ ระบบ	-
๖.๒ พัฒนาและบูรณาการระบบฐานข้อมูลการพัฒนาพื้นที่สูงระหว่างหน่วยงาน				

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๖.๓ การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและเครื่องมือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	มีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและเครื่องมือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติงานพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง อาทิ เช่น โรงรวบรวมผลผลิต ห้องวิเคราะห์สารพิษตกค้าง ฯลฯ	๒๓ แห่ง	๓๓ แห่ง	๔๔ แห่ง
๖.๔ พัฒนาชุมชนตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๖.๔.๑ มีชุมชนตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๔๔ พื้นที่/ พื้นที่ละ ๑ ชุมชน	๔๔ ชุมชน	๘๘ ชุมชน
	๖.๔.๒ จำนวน Smart Farmer	๖๖๐ ราย	๗๐๐ ราย	๙๕๐ ราย

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารองค์กร

การพัฒนาคุณภาพบริหารจัดการองค์กรให้มีสมรรถนะสูง มีธรรมาภิบาล ส่งเสริมความรู้และทักษะของบุคลากร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง มีระบบการบริหารจัดการข้อมูล ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนำไปสู่การเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

๑) เป้าประสงค์

(๑) บุคลากรมีความรู้ ทักษะที่หลากหลายมิติ และปรับใช้ระบบดิจิทัลและการบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

(๒) งานวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงของสถาบัน ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง และเป็นศูนย์กลางข้อมูลและสารสนเทศบนพื้นที่สูง

(๓) ยกระดับสมรรถนะองค์กรตามมาตรฐานการบริหารจัดการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

๒) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
๑. บุคลากรเป็น Smart Officer และมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล	ร้อยละ ๕๐	ร้อยละ ๘๐
๒. ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่รองรับการบริหารจัดการและขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูง	≥ ๓ ระบบ	≥ ๕ ระบบ
๓. องค์กรผ่านเกณฑ์คุณภาพบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA ๔.๐)	≥ ๓๕๐ คะแนน	≥ ๔๐๐ คะแนน

๓) แนวทางการดำเนินงาน

(๑) พัฒนาบุคลากรและผู้นำชุมชนให้เป็นนักวิจัยและนักพัฒนาที่มีขีดความสามารถสูง โดยมีความรู้ทักษะที่หลากหลาย และความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับภารกิจ มีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการบูรณาการการทำงานกับชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม

(๒) พัฒนาเกษตรกรผู้นำที่สามารถดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่ช่วยขับเคลื่อนงานของสถาบันในการขยายองค์ความรู้และแหล่งเรียนรู้บนพื้นที่สูง

(๓) ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและกระบวนการทำงานเพื่อรองรับพันธกิจใหม่ ให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสม ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลไกการวางแผนกำลังคน รูปแบบการจ้างงาน การสรรหา การคัดเลือก การแต่งตั้ง เพื่อเอื้อให้เกิดการหมุนเวียน ถ่ายเทแลกเปลี่ยน และโยกย้ายบุคลากรคุณภาพในหลากหลายระดับระหว่างส่วนงานต่าง ๆ รวมถึงเน้นการบูรณาการและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

(๔) บริหารจัดการองค์ความรู้เพื่อรองรับการพัฒนาบุคลากรให้เรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และสนับสนุนให้มีระบบการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

(๕) เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ และพัฒนาระบบสารสนเทศเชิงกลยุทธ์สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน รวมทั้งการสร้างความปลอดภัยด้านไซเบอร์และรองรับการเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย

(๖) พัฒนางองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง มีคุณภาพการบริหารจัดการตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐ ๔.๐

๔) แผนงาน/โครงการหลัก

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๑ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคลของสถาบัน				
๑.๑ พัฒนาศักยภาพบุคลากรของสถาบัน	๑.๑.๑ เกษตรกรปราดเปรื่องที่เป็นเกษตรกรผู้นำที่ขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาของสถาบัน	—	ร้อยละ ๑๐	ร้อยละ ๑๐
	๑.๑.๒ พัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามแผน	ร้อยละ ๑๐๐	ร้อยละ ๙๐	ร้อยละ ๙๐
๑.๒ พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล	๑.๒.๑ แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างอัตรากำลัง และวิธีการทำงานของสถาบันให้เหมาะสมกับการทำงาน	—	๑ แนวทาง	๑ แนวทาง
	๑.๒.๒ ผลสำเร็จการจัดทำแผน/ปรับปรุงด้านการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล (แผนสืบทอดตำแหน่ง Talent Management ปรับปรุงระเบียบสวัสดิการ)	๒ เรื่อง	๓ แผน/เรื่อง	๓ แผน/เรื่อง
	๑.๒.๓ ผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรและวัฒนธรรมการทำงานที่ดี	ร้อยละ ๑๐๐	ร้อยละ ๑๐๐	ร้อยละ ๑๐๐
๑.๓ บริหารจัดการความรู้เพื่อพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้	๑.๓.๑ จำนวนองค์ความรู้ที่นำไปเผยแพร่แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง	๑๐ เรื่อง (สื่อ)	๓๐ เรื่อง/ ๒ ช่องทาง	๕๐ เรื่อง/ ๑ ช่องทาง
	๑.๓.๒ จำนวนองค์ความรู้ที่นำไปพัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	—	๓๐ เรื่อง/ ๓ ช่องทาง	๕๐ เรื่อง

แผนงาน/โครงการหลัก	เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	ค่าเป้าหมาย	
			ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)	ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)
แผนงานที่ ๒ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร				
๒.๑ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและความมั่นคงปลอดภัยด้านไซเบอร์	๒.๑.๑ จำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์สถาบันเพิ่มขึ้น	๒๔๕,๐๓๔ view	๑๐๐,๐๐๐ view/ปี	๑๕๐,๐๐๐ view/ปี
	๒.๑.๒ เว็บไซต์ของหน่วยงานผ่านเกณฑ์มาตรฐานเว็บไซต์ภาครัฐ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานไม่น้อยกว่า ๖ ข้อ	ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน	ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน	ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน
๒.๒ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบงานหรือระบบบริการเทคโนโลยีที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย	ฐานข้อมูลที่เป็นมาตรฐานกลางของสถาบันในการสนับสนุนภารกิจของสถาบัน	—	๒ เรื่อง	๕ เรื่อง
๒.๓ การยกระดับการพัฒนาพื้นที่สูงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่สูง (Smart Farming)	—	๕ แห่ง	๑๐ แห่ง
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถาบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะองค์กร				
๓.๑ การนำองค์กรเชิงกลยุทธ์และธรรมาภิบาลเพื่อกำกับดูแลกิจการที่ดี	๓.๑.๑ กำกับดูแลกิจการสถาบันให้เป็นไปตามที่ ก.พ.ร. กำหนด	ร้อยละ ๘๐	ร้อยละ ๘๐	ร้อยละ ๘๐
	๓.๑.๒ ระดับคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กร	ร้อยละ ๗๑.๒๖	ร้อยละ ๘๐	ร้อยละ ๘๕
๓.๒ การพัฒนาระบบงานและระบบการให้บริการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพและยกระดับองค์กรสู่ความเป็นเลิศ	๓.๒.๑ การเข้ารับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการบริหารจัดการองค์กรต่าง ๆ (เช่น สำนักงานสีเขียว PMQA ๔.๐ รางวัลเลิศรัฐ องค์กรคุณธรรมและองค์กรโปร่งใส)	๔ มาตรฐาน/รางวัล	อย่างน้อย ๔ มาตรฐาน/รางวัล/ปี	อย่างน้อย ๔ มาตรฐาน/รางวัล/ปี
	- ยกระดับการบริหารจัดการองค์กร ๗ หมวด	๒๘๒ คะแนน	๓๕๐ คะแนน	๔๐๐ คะแนน
	- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสำนักงานสีเขียว	ร้อยละ ๗๓.๖๗ (เหรียญทองแดง)	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ (เหรียญเงิน)	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ (เหรียญทอง)
	- รางวัลเลิศรัฐ	๓ เรื่อง	อย่างน้อย ๙ เรื่อง	อย่างน้อย ๑๕ เรื่อง
	- องค์กรคุณธรรมและองค์กรโปร่งใส	—	ผ่านเกณฑ์การประเมิน	ผ่านเกณฑ์การประเมิน
	๓.๒.๒ การประชาสัมพันธ์เชิงรุกผลการดำเนินงานที่โดดเด่นของสถาบันผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย	— (แผนสร้างการรับรู้ ๕ เรื่อง ๘ ช่องทางสื่อสาร)	๓๖ เรื่อง	๑๐๐ เรื่อง

๓.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑) ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีความอยู่ดีมีสุข มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี รวมทั้งช่วยลดผลกระทบและแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ประเทศด้วยการวิจัยและนวัตกรรม และเป็นแหล่งผลิตและพัฒนาคุณภาพผลผลิตอาหารปลอดภัยให้กับประเทศ และสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบนพื้นที่สูง

๒) สถาบันเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูง มีความทันสมัยและขีดสมรรถนะสูง รวมทั้งมีค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรในการปฏิบัติงานเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม และเกิดคุณค่ากับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๓) บุคลากรของสถาบันและเกษตรกรผู้นำได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย มีความเป็นมืออาชีพ มีคุณธรรมและจิตอาสาในการเกื้อกูลการปฏิบัติงานร่วมกัน และทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีทิศทาง เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่แผนกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานของสถาบันบรรลุผลสัมฤทธิ์ สอนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๓.๙ กรอบงบประมาณแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)

	แผนงาน/โครงการหลัก	กรอบงบประมาณ (ล้านบาท)										รวม ทั้งหมด
		ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๔)			ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๗๐)							
		๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	รวม	๒๕๖๖	๒๕๖๗	๒๕๖๘	๒๕๖๙	๒๕๗๐	รวม	
กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนการวิจัยและการเรียนรู้งานโครงการหลวง		๓๖๕.๙๑	๔๒๑.๔๗	๓๓๔.๖๕	๑,๑๒๒.๐๒	๓๒๓.๒๘	๓๒๔.๕๐	๓๓๒.๗๙	๓๔๑.๙๑	๓๔๙.๔๕	๑,๖๗๑.๙๒	๒,๗๙๓.๙๕
แผนงานที่ ๑ การวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวง		๑๒๘.๙๐	๑๔๘.๓๐	๑๖๑.๘๐	๔๓๙.๐๐	๑๖๖.๔๐	๑๗๖.๘๐	๑๘๑.๘๐	๑๘๖.๙๐	๑๙๐.๗๐	๙๐๒.๖๐	๑,๓๔๑.๖๐
แผนงานที่ ๒ การพัฒนาฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และปัจจัยพื้นฐาน การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง		๒๖.๐๐	๖๗.๕๐	๖.๔๑	๙๙.๙๑	๒.๔๓	๒.๖๕	๒.๘๙	๓.๑๖	๓.๔๕	๑๔.๕๗	๑๑๔.๔๘
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาเครือข่ายการวิจัย พัฒนา และการเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง		๑๘.๗๕	๑๖.๙๒	๑๘.๑๕	๕๓.๘๒	๑๙.๙๗	๒๑.๕๙	๒๓.๒๑	๒๕.๕๔	๒๗.๕๗	๑๑๗.๘๘	๑๑๔.๔๘
แผนงานที่ ๔ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สู่ศาสตร์พระราชา งานโครงการหลวง การพัฒนาพื้นที่สูง การเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพ		๑๙๒.๒๖	๑๘๘.๗๕	๑๔๘.๒๙	๕๒๙.๓๐	๑๓๔.๔๘	๑๒๓.๔๖	๑๒๔.๘๙	๑๒๖.๓๑	๑๒๗.๗๓	๖๓๖.๘๗	๑,๑๖๖.๑๗
กลยุทธ์ที่ ๒ การขยายผลสำเร็จงานโครงการหลวงเพื่อยกระดับ การพัฒนาชุมชนพื้นที่สูง		๒๒๖.๐๙	๒๓๙.๒๐	๒๒๗.๔๐	๖๙๒.๖๙	๒๒๗.๑๕	๒๔๑.๗๕	๒๕๖.๑๕	๒๗๐.๓๕	๒๘๔.๕๕	๑,๒๗๙.๙๕	๑,๙๗๒.๖๔
แผนงานที่ ๑ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ เพื่อยกระดับการเป็นอยู่และ แก้ไขปัญหาความยากจน		๙๘.๓๐	๑๐๖.๐๐	๑๑๓.๗๐	๓๑๘.๐๐	๑๒๑.๑๐	๑๒๘.๖๐	๑๓๖.๑๐	๑๔๓.๕๐	๑๕๐.๙๐	๖๘๐.๒๐	๙๙๘.๒๐
แผนงานที่ ๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาและรองรับการเปลี่ยนแปลง		๑๑.๖๓	๑๓.๒๕	๑๔.๙๕	๓๙.๘๓	๑๗.๑๕	๑๙.๓๕	๒๑.๕๕	๒๓.๗๕	๒๕.๙๕	๑๐๗.๗๕	๑๔๗.๕๘
แผนงานที่ ๓ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีส่วนร่วมของชุมชน		๒๒.๑๐	๒๕.๓๐	๒๘.๘๕	๗๖.๒๕	๒๑.๕๐	๒๒.๘๐	๒๔.๑๐	๒๕.๔๐	๒๖.๗๐	๑๒๐.๕๐	๑๙๖.๗๕
แผนงานที่ ๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการค้าทางชีวิต และการประกอบอาชีพ		๔๔.๖๐	๔๒.๐๐	๑๕.๕๐	๑๐๒.๑๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๗.๐๐	๓๕.๐๐	๑๓๗.๑๐
แผนงานที่ ๕ สร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนา เพื่อเผยแพร่และขยายงานโครงการหลวง		๑๙.๓๒	๒๐.๙๐	๒๑.๔๐	๖๑.๖๒	๒๑.๔๐	๒๒.๐๐	๒๒.๔๐	๒๒.๗๐	๒๓.๐๐	๑๑๑.๕๐	๑๗๓.๑๒

แผนงาน/โครงการหลัก	กรอบงบประมาณ (ล้านบาท)										รวมทั้งหมด
	ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕)			ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐)							
	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	รวม	๒๕๖๖	๒๕๖๗	๒๕๖๘	๒๕๖๙	๒๕๗๐	รวม	
แผนงานที่ ๒ ยกกระดับการพัฒนาแบบบูรณาการ และพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	๓๐.๑๕	๓๑.๗๕	๓๓.๐๐	๙๔.๙๐	๓๙.๐๐	๔๒.๐๐	๔๕.๐๐	๔๘.๐๐	๕๑.๐๐	๒๒๕.๐๐	๓๑๙.๙๐
กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาและบริหารจัดการองค์กร	๒๓๗.๙๐	๒๔๖.๓๙	๒๓๘.๒๒	๗๒๒.๕๐	๒๓๖.๑๓	๒๔๗.๔๖	๒๖๐.๑๐	๒๗๙.๒๑	๒๘๙.๔๖	๑,๓๑๒.๓๖	๒,๐๓๔.๘๖
แผนงานที่ ๑ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคลของสถาบัน	๑๘.๔๐	๑๙.๒๖	๑๘.๗๘	๕๖.๔๔	๒๐.๙๖	๒๐.๖๔	๒๐.๖๖	๒๒.๓๒	๒๒.๓๒	๑๐๖.๙๐	๑๖๓.๓๔
แผนงานที่ ๒ พัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร	๔๓.๑๙	๔๗.๘๙	๓๒.๖๙	๑๒๓.๗๖	๒๗.๒๙	๒๖.๖๙	๒๗.๓๙	๒๖.๘๙	๒๖.๙๙	๑๓๕.๒๔	๒๕๙.๐๐
แผนงานที่ ๓ การพัฒนาระบบบริหารจัดการของสถาบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะองค์กร	๑๗๖.๓๑	๑๗๙.๒๔	๑๘๖.๗๕	๕๔๒.๓๐	๑๘๗.๘๙	๒๐๐.๑๔	๒๑๒.๐๕	๒๓๐.๐๑	๒๔๐.๑๕	๑,๐๗๐.๒๓	๑,๖๑๒.๕๓
รวมกรอบงบประมาณทั้งหมด (ล้านบาท)	๘๒๙.๙๐	๙๐๗.๐๕	๘๐๐.๒๖	๒,๕๓๗.๒๑	๗๘๖.๕๖	๘๑๓.๗๑	๘๔๙.๐๔	๘๙๑.๔๗	๙๒๓.๔๕	๔,๒๖๔.๒๓	๖,๘๐๑.๔๕

ส่วนที่ ๔

Highland
Research
and
Development
Institute
(Public Organization)

การขับเคลื่อนแผน
สู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ ๔ การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

กลไกการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุเป้าหมาย และภารกิจของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) จะต้องอาศัยความร่วมมือในระดับต่าง ๆ การดำเนินการปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาอย่างใกล้ชิดกับมูลนิธิโครงการหลวง และเน้น “คน” เป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างคุณค่าต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชนบนพื้นที่สูง รวมทั้งการบูรณาการกับภาคีและพันธมิตรที่เกี่ยวข้อง ๒๖ หน่วยงาน ภายใต้แผนแม่บทโครงการหลวงและโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงและแผนแม่บทอื่น ๆ ที่มีความสอดคล้องกับแผนชุมชน แผนงานในระดับพื้นที่โครงการ และแผนในระดับจังหวัด ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และนโยบายสำคัญเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ แก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ชุมชนสามารถพึ่งพาและบริหารจัดการตนเองได้ สร้างอาชีพทางเลือกเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นในพื้นที่เฉพาะ รวมทั้งช่วยลดปัญหาและผลกระทบการบุกรุกทำลายสิ่งแวดล้อมและป่าต้นน้ำลำธารของประเทศไทย สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ กลไกการขับเคลื่อน

๑) การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและบูรณาการกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ควรอาศัยกลไกของคณะกรรมการต่าง ๆ ดังนี้

(๑) คณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวง (กปส.) และคณะอนุกรรมการภายใต้ กปส. โดยปรับปรุงขอบเขตของคณะกรรมการที่ดูแลเฉพาะพื้นที่โครงการหลวง ให้ครอบคลุมถึงโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและเชื่อมโยงกิจกรรมในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่สูงนอกเขตโครงการหลวงด้วย

(๒) คณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง คณะที่ปรึกษาพิเศษ และคณะอนุกรรมการต่าง ๆ ของสถาบัน ในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และนโยบายของสถาบัน ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางของโครงการหลวง โดยทั้งการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้

(๓) การทำงานและความร่วมมือร่วมกับโครงการหลวง ผ่านกลไกการกำกับดูแลและการบริหารของมูลนิธิโครงการหลวง และกลไกการสนับสนุนการปฏิบัติงานมูลนิธิโครงการหลวงในการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ

(๔) คณะทำงานระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงในระดับพื้นที่โครงการหลวง

๒) การกำกับดูแลภายในสถาบัน

เพื่อควบคุมให้การบริหารองค์กร ๖ ส่วนงาน ได้แก่ สำนักวิจัย สำนักพัฒนา สำนักอำนวยการ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ สำนักยุทธศาสตร์และแผน และหน่วยงานตรวจสอบภายใน ให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และมีความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงได้กำหนดกลไกสำคัญไว้ ดังนี้

(๑) จัดแบ่งโครงสร้างองค์กรให้สนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักและบุคลากรดำเนินงานให้บรรลุผลตามแผนงาน โครงการ และตัวชี้วัดต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม จะได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้สามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อรองรับการขยายงานขององค์กร

(๒) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของสถาบัน ภายใต้กรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามระเบียบ พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางและทิศทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสถาบัน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของสถาบันและนโยบายสำคัญของรัฐบาล รวมทั้งแผนแม่บทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่น แผนแม่บทโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และแผนปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง

(๓) จัดทำข้อตกลงแผนปฏิบัติการประจำปีร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง

(๔) จัดให้มีระบบติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานที่ผูกติดอยู่กับระบบการประเมินประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานเพื่อพิจารณาความดีความชอบเป็นรายบุคคล ทั้งในด้านประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินงบประมาณแต่ละช่วงไตรมาสของปีงบประมาณ และประสิทธิภาพตามตัวชี้วัดในแผนดำเนินงาน

(๕) มีคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานหน่วยตรวจสอบภายใน ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานให้มีความถูกต้องโปร่งใส และการติดตามความก้าวหน้าตามแผนงานการใช้จ่ายงบประมาณ

๓) สร้างกลไกความร่วมมือเพื่อมุ่งเน้นการบรรลุผลสัมฤทธิ์ผ่านการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก

ด้วยความซับซ้อนของปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรที่มากขึ้น ทำให้การแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจไม่สามารถทำได้ด้วยความรู้และทักษะ การบริหารงานตามภารกิจขององค์กรแต่เพียงลำพังจำเป็นต้องมีรูปแบบการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและช่วยในการตัดสินใจ ได้แก่ การบูรณาการในการทำงาน เพื่อช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงในการทำงานของแต่ละหน่วยงาน ขจัดความซ้ำซ้อน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมาย และเพื่อสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง สวพส. จึงได้กำหนดรูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

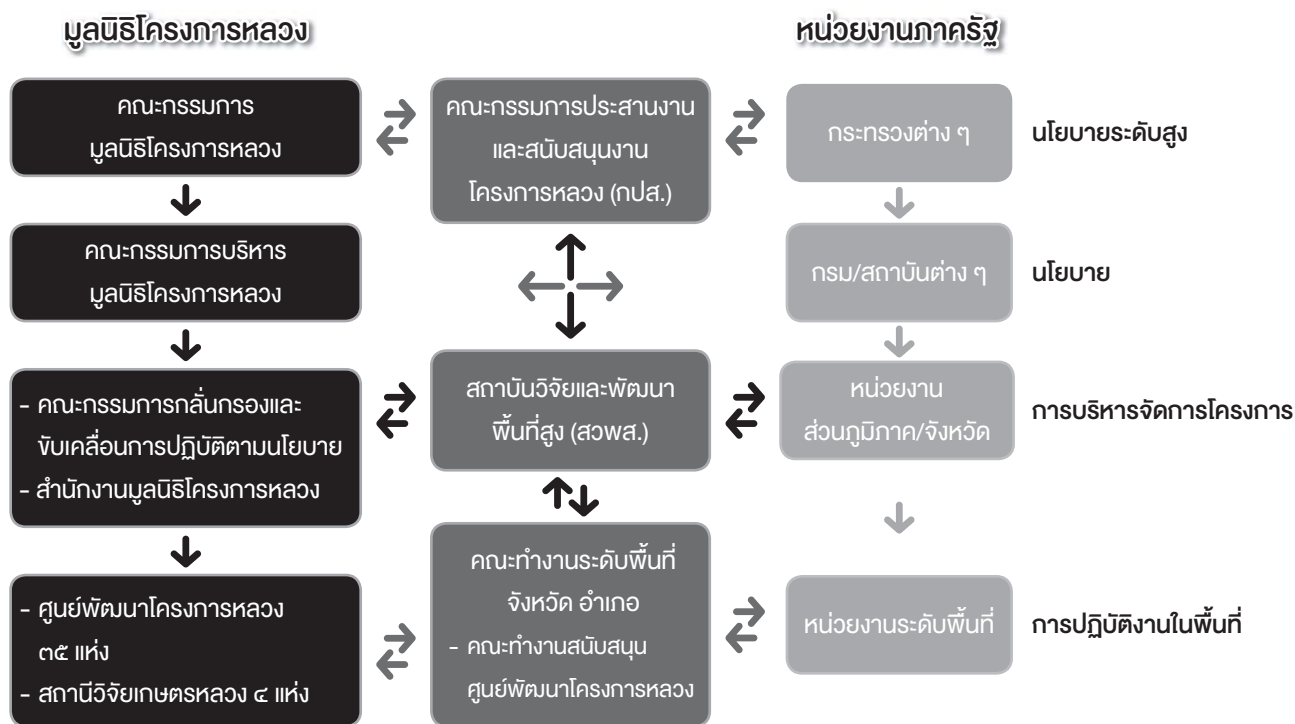
(๑) **ความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวง** ในรูปแบบของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานในระดับต่าง ๆ โดย สวพส. ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานกับทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะต่าง ๆ

(๒) **ความร่วมมือกับหน่วยงานร่วมบูรณาการ** จัดตั้งคณะทำงานบูรณาการในระดับจังหวัด อำเภอ และชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการทำงานให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

(๓) **รูปแบบการทำงานเป็นทีม (Project Team)** บูรณาการการทำงานภายในองค์กรให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนและลดการใช้ทรัพยากรด้านต่าง ๆ โดยบูรณาการงานของสำนักวิจัย สำนักพัฒนา และอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ทั้งภารกิจในพื้นที่ปฏิบัติงานบนพื้นที่สูง และในภารกิจของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เช่น การวางแผนการผลิตและการจัดส่งไม้ดอกของเกษตรกรบนพื้นที่สูงให้แก่อุทยานหลวงราชพฤกษ์เพื่อประดับตกแต่งและจัดแสดง การวางแผนการผลิตและส่งผลผลิตเพื่อจำหน่ายใน “กาดนัดชาวดอย” (Famer Market) ที่อุทยานหลวงราชพฤกษ์ การร่วมบูรณาการกิจกรรมและช่วงเวลาในการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อลดการใช้รถยนต์ราชการ เป็นต้น

(๔) **การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายขององค์กรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ** ได้แก่ สวนองค์กร สวนนานาชาติ องค์กรภาคีในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ การเข้าร่วมเป็นสมาชิก C.A.F.E. (Council of Asian Flower Exhibition) และการเป็นสมาชิกขององค์กร Mountain Partnership ซึ่งมีสมาชิกทั่วโลกจำนวน ๓๖๖ หน่วยงาน/องค์กร

รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วม

๔.๒ การแปลงแผนพัฒนาสู่แผนปฏิบัติการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ทุกระดับของแผนพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงครั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานการดำเนินงานและบูรณาการภารกิจต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การนำแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้สู่การปฏิบัติเป็นจริงได้ สถาบันกำหนดขั้นตอนดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑) การขับเคลื่อนกลยุทธ์ทั้ง ๓ ด้าน ของแผนพัฒนางานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) เพื่อไปสู่การแปลงเป็นแผนปฏิบัติการ ระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และแผนปฏิบัติราชการรายปี ตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ (มาตรา ๔ และ ๙) เพื่อให้เป็นไปในทิศทางและการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันได้กำหนดกรอบแผนงาน โครงการและตัวชี้วัด แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ (ระยะเวลา ๓ ปี : พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) และระยะที่ ๒ (ระยะเวลา ๕ ปี : พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) ดังรายละเอียดในภาคผนวกกลยุทธ์ ตัวชี้วัด แผนงาน/โครงการ และกรอบงบประมาณ

๒) สร้างความเชื่อมโยงของกระบวนการมีส่วนร่วมทำงานแนวระนาบในลักษณะของเครือข่าย ร่วมกับหน่วยงานร่วมบูรณาการทุกระดับ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และระดับท้องถิ่น รวมทั้งชุมชน โดยร่วมในการวิเคราะห์บริบทของชุมชน ความต้องการ และโอกาสในการพัฒนา เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อได้โจทย์วิจัยที่แก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ร่วมกับนักวิจัยและนักวิชาการในพื้นที่

กระบวนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

๓) เตรียมความพร้อมเจ้าหน้าที่ภายในของสถาบัน เพื่อก้าวเข้าสู่การดำเนินงานภายใต้แผนการวิจัยฯ โดยสร้างความเข้าใจในเป้าหมายการดำเนินงาน การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ เริ่มจากปีงบประมาณ ๒๕๖๓ โดยการดำเนินงานต่อไปนี้

(๑) การชี้แจงและสร้างการรับรู้แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) ที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการสถาบันแล้ว ให้กับเจ้าหน้าที่

(๒) จัดประชุมสัมมนาเพื่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกันในระดับบริหารของภาคร่วมพัฒนาพื้นที่สูง เช่น หน่วยงานระดับกรม หรือสำนักงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ทุกภาคมีเป้าหมายการพัฒนาที่ตรงกัน พร้อมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมเป็นเจ้าของงานและความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่สูง ตามแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ตั้งแต่ต้น และกำหนดเป้าหมายในการขยายพื้นที่ปฏิบัติงานให้ครอบคลุมชุมชนบนพื้นที่สูง และกำหนดเกณฑ์ถ่ายโอนภารกิจของพื้นที่ดำเนินการบรรลุผลและสำเร็จตามเป้าหมาย

(๓) สนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับพื้นที่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และเหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ ทำให้หน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกัน

๔) การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐

๕) การจัดทำแผนปฏิบัติการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะ ๕ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐ และแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี ครอบคลุมและสอดคล้องกับกลยุทธ์ทุกด้าน ที่มีการกำหนดกิจกรรม ขั้นตอน ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ทั้งนี้ หากมีนโยบายเร่งด่วน กรณีเหตุฉุกเฉิน หรือภัยธรรมชาติ จะมีการปรับเปลี่ยนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี ให้สอดคล้องกับการดำเนินงานและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

- ๖) การกำหนดตัวชี้วัดระดับบุคคล กลุ่มงานและองค์การ ทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหาร หัวหน้าส่วนงาน เจ้าหน้าที่ และลูกจ้าง ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานตามแผนฯ และทิศทางองค์การ
- ๗) จัดทำแผนพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีขีดความสามารถและความพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน และร่วมกับส่วนอื่น ๆ ของสถาบันฯ อย่างมีประสิทธิภาพ

๘) แนวทางการประสานงานระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย

สถาบันในฐานะผู้ประสานงานสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของภาคีต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งสามารถเชื่อมโยงหรือเปรียบเทียบงาน/โครงการ/กิจกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันในพื้นที่ต่าง ๆ ให้สามารถสอดคล้องประสานกัน เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับการทำงานพัฒนาของพื้นที่สูงต่อไป โดยกระบวนการหารือระหว่างภาคีต่าง ๆ อาจประกอบด้วย การลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมายและยุทธวิธีร่วม รวมทั้งการติดตามและประเมินผลร่วมกัน

ขณะที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นภาคีเครือข่ายควรทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพของแต่ละกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่หลักของตน โดยมีภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้ในการเป็นเจ้าภาพของกิจกรรมตามแผนอาจมีการร่วมกันในลักษณะของการเป็นเจ้าภาพร่วม แบ่งกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละด้าน หรือผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพของแต่ละภารกิจ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและข้อตกลงระหว่างคณะทำงานในพื้นที่

จัดทาระบบการประสานงานเพื่อสนับสนุนการทำงานพัฒนาที่สูงของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อทำให้งานพัฒนาพื้นที่สูงมีการบูรณาการ มีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล และมีประสิทธิผลยิ่งขึ้นในฐานะของ “ผู้ประสานงานหลัก” ของการพัฒนาพื้นที่สูง สถาบันจะดำเนินการพัฒนาศักยภาพในการเป็น Facilitator ของเจ้าหน้าที่ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สถาบันจะมีการต่อยอดฐานข้อมูลและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงทั้ง ๔๔ แห่ง โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานในการลำดับความสำคัญของปัญหา และเป็นผู้ชี้เป้าพื้นที่เป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ส่วนราชการต่าง ๆ ได้นำกลับไปพิจารณาจัดลำดับความสำคัญภายในของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้สามารถร่วมงานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนี้สถาบันจะมีการบูรณาการแผนและงบประมาณของแต่ละส่วนราชการให้เป็นไปตามแผนบูรณาการที่ได้มีการตกลงร่วมมือกันในแต่ละพื้นที่

แผนพัฒนาพื้นที่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ร่วมของภาคีต่าง ๆ โดยมีเจ้าภาพร่วมและผลงานร่วมเกิดขึ้น ทำให้ลดการแข่งขันระหว่างองค์กร ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม รวมทั้งการหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อหรือมีความขัดแย้งต่อกัน แต่เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาพื้นที่สูง อย่างไรก็ตาม ก่อนนำแผนสู่การปฏิบัติในชุมชนได้มีการเชื่อมโยงกับแผนของชุมชน และอาจมีการปรับแผนพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชนที่ชุมชนอีกลำดับหนึ่ง หากชุมชนมีแผนของตนเองอยู่ก่อนแล้ว

๔.๔ การติดตามและประเมินผล

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในพื้นที่ พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

๑) การติดตาม

(๑) **การติดตามภายนอก** สวพส. ร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินงานและบริหารจัดการด้วยกระบวนการที่มีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการกับหน่วยงานในรูปแบบคณะทำงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ มีการกำกับติดตามและบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องผ่านการประชุม มีการใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน และเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้และวิธีการทำงานที่มีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน มีช่องทางการสื่อสารเพื่อติดตาม แก้ปัญหาทางการเกษตร และการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เช่น Line Group เครือข่ายเกษตรกร Facebook คลังความรู้ชุมชน

(๒) **การติดตามภายใน** สวพส. ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการติดตามผลการดำเนินการตามแผน เพื่อกำกับให้บรรลุเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาว เจ้าหน้าที่และผู้บริหารดำเนินงานเชิงรุก เน้นการใช้ข้อมูลมาปรับปรุงงานให้ทันต่อสถานการณ์

(๒.๑) ติดตามผลการปฏิบัติงานและผลการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปีแต่ละไตรมาส นำเสนอต่อคณะกรรมการสถาบัน ผ่านระบบที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล เช่น ระบบบริหารจัดการโครงการ (erp.hrdi.or.th) ระบบรายงานและติดตามตัวชี้วัด (kpi.hrdi.or.th) โดยมีการรวบรวมเป็นข้อมูลจัดทำสรุปรายงานประจำปี

(๒.๒) ติดตามตัวชี้วัดที่สำคัญตามภารกิจ ได้แก่ ตัวชี้วัด ก.พ.ร. ตัวชี้วัดสำนักงบประมาณ

(๒.๓) จัดประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามผลการดำเนินงานรายกิจกรรมและโครงการ

(๒.๔) นิเทศติดตามงานในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อติดตาม ให้คำปรึกษาแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาทักษะ และเพิ่มศักยภาพ และให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยมีการจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณา

(๒.๕) ติดตามโครงการวิจัย โดยมีคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย ได้ตรวจเยี่ยมพื้นที่หรือร่วมสังเกตการณ์ในขณะปฏิบัติงานวิจัย สัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรงและผู้ใช้ประโยชน์งานวิจัย จัดประชุมนำเสนอความก้าวหน้า และพิจารณาจากรายงานทั้งความก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์

๒) การประเมินผล

(๑) การประเมินการระดับความสำเร็จของการดำเนินงานจากการใช้จ่ายงบประมาณใช้ (Performance Assessment Rating Tool : PART) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ผลผลิตกิจกรรมและงบประมาณอย่างเป็นระบบ เสนอต่อสำนักงบประมาณ

(๒) การประเมินความพึงพอใจของผู้รับใช้บริการ ทั้งจากงานพัฒนาและงานอุทยานหลวงราชพฤกษ์

(๓) การประเมินผลการดำเนินงานภายใต้แผนแม่บทต่าง ๆ ในระยะกึ่งกลางแผน และสิ้นสุดแผน

(๔) การศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง และพื้นที่โครงการอื่น ๆ

(๕) การประเมินความคุ้มค่าจากการดำเนินงาน และประเมินผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

(๖) การทบทวนแผนยุทธศาสตร์เพื่อปรับการดำเนินงานปีต่อไป และเสนอฝ่ายนโยบายเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระยะต่อไป

(๗) การถอดบทเรียนความสำเร็จ เพื่อการขยายผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

(๘) การประเมินผลดำเนินงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ผ่านระบบการติดตามและประเมินผลแห่งชาติ (Electronic Monitoring and Evaluation System of National Strategy and Country Reform : eMENSCR) ตามระเบียบว่าด้วยการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒

Highland
Research
and
Development
Institute
(Public Organization)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

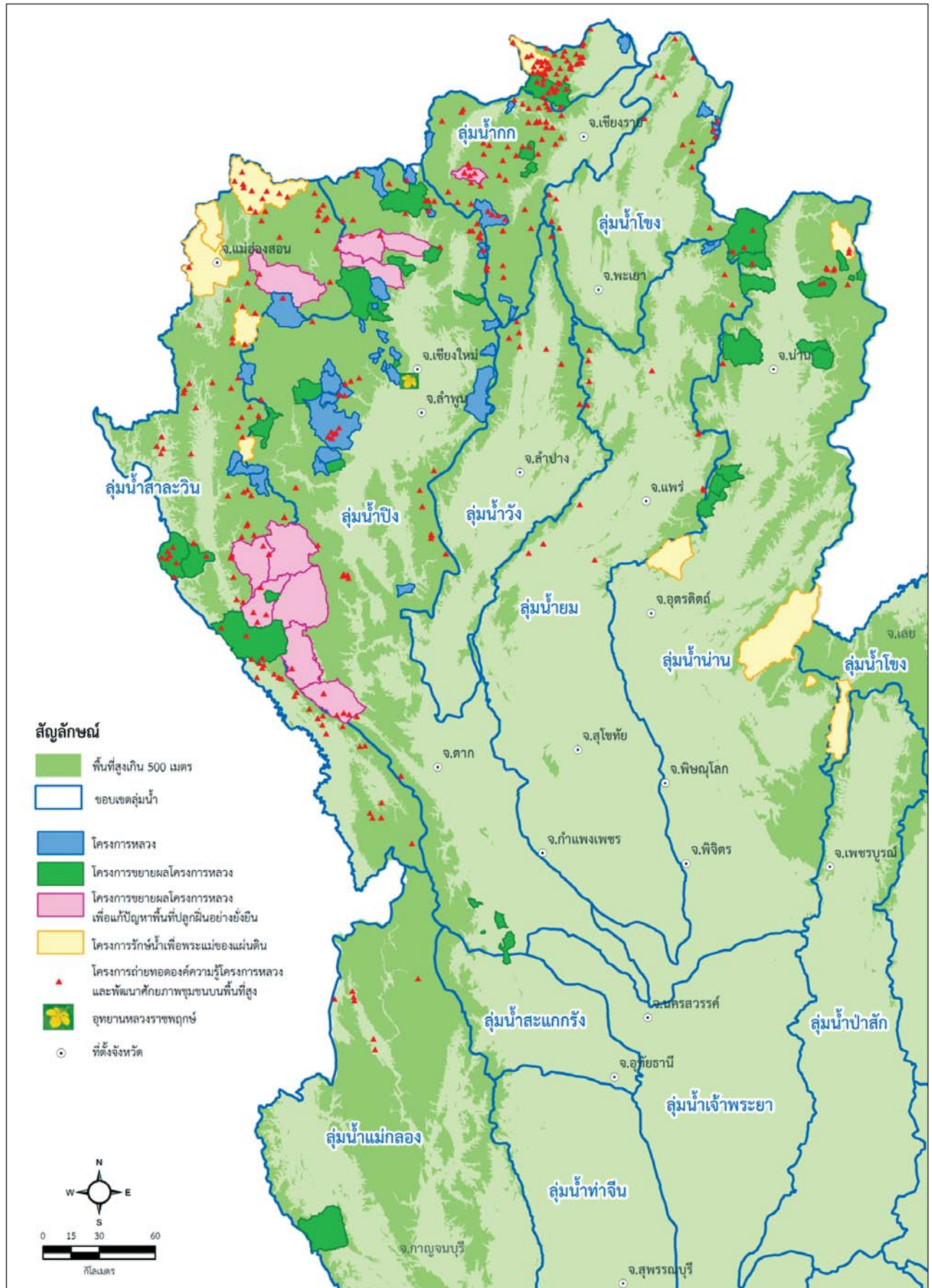
พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมาย
ในระยะต่อไป

พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป

๑. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) กำหนดพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงาน เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้และการพัฒนาพื้นที่สูงใน ๕ พื้นที่หลัก คือ (๑) พื้นที่โครงการหลวง (๒) พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง (๓) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน (๔) พื้นที่โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และ (๕) พื้นที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูงครอบคลุมพื้นที่ ๑๘ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน น่าน เพชรบูรณ์ ลำปาง ตาก กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย แพร่ ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีจำนวนหมู่บ้านที่รับผิดชอบ ๑,๙๘๘ หมู่บ้าน ประชากร ๖๕๓,๐๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙ ของหมู่บ้านบนพื้นที่สูงของประเทศไทย ๔,๒๐๕ หมู่บ้าน โดยมีรายละเอียดพื้นที่ดำเนินงาน ดังนี้

แผนพัฒนา	จำนวนพื้นที่การดำเนินงาน				
	โครงการหลวง	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ	โครงการพื้นที่เฉพาะ	รักษน้ำ	ศศช.
ระยะที่ ๑ ๒๕๕๐-๒๕๕๔	๓๖ แห่ง/ ๓๕๘ หมู่บ้าน	๑๗ แห่ง/ ๖๒ หมู่บ้าน	๑๐ แห่ง/ ๑๑๕ หมู่บ้าน	๑๐ แห่ง/ ๑๐๙ หมู่บ้าน	๑๘๐ หมู่บ้าน
ระยะที่ ๒ ๒๕๕๕-๒๕๕๙	๓๘ แห่ง/ ๔๗๖ หมู่บ้าน	๒๙ แห่ง/ ๑๘๖ หมู่บ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๒๖ หมู่บ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๑๘ หมู่บ้าน	๓๔๕ หมู่บ้าน
ระยะที่ ๓ ๒๕๖๐-๒๕๖๔	๓๙ แห่ง/ ๔๖๘ หมู่บ้าน	๓๓ แห่ง/ ๔๙๘ หมู่บ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๑๘ หมู่บ้าน	๑๑ แห่ง/ ๑๒๙ หมู่บ้าน	๓๘๕ หมู่บ้าน

ที่มา : ณ ธันวาคม ๒๕๖๑ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ภาพที่ ๑ พื้นที่ดำเนินงานบนพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

๑) พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๙ แห่ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง/สถานีวิจัย	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
(๑) แก่น้อย	เชียงดาว	เชียงใหม่	๑๓
(๒) ขุนแปะ	จอมทอง	เชียงใหม่	๑๕
(๓) ขุนวาง	แม่วาง	เชียงใหม่	๗
(๔) ดินตก	แม่ออน	เชียงใหม่	๑๖
(๕) หุ่นเรา	แม่วัง	เชียงใหม่	๓
(๖) หุ่นเร้ง	หางดง	เชียงใหม่	๔
(๗) หุ่นหลวง	แม่วาง	เชียงใหม่	๑๒
(๘) ปางตะ	สะเมิง	เชียงใหม่	๒๒
(๙) ปางอู่	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๗
(๑๐) ป่าเมียง	ดอยสะเก็ด	เชียงใหม่	๒๙
(๑๑) ม่อนเงาะ	แม่แตง	เชียงใหม่	๑๗
(๑๒) แม่เฒ	ฮอด	เชียงใหม่	๕
(๑๓) แม่ทาเหนือ	แม่ออน	เชียงใหม่	๑๔
(๑๔) แม่ปุ่นหลวง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	๑๒
(๑๕) แม่แพะ	สะเมิง	เชียงใหม่	๑๒
(๑๖) แม่สะป๊อก	แม่วาง	เชียงใหม่	๑๖
(๑๗) แม่สาใหม่	แม่วัง	เชียงใหม่	๕
(๑๘) แม่หลอด	แม่แตง	เชียงใหม่	๑๗
(๑๙) แม่แฮ	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๔
(๒๐) วัดจันทร์	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๒
(๒๑) หนองเขียว	เชียงดาว	เชียงใหม่	๕

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง/สถานีวิจัย	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
(๒๒) หนองหอย	แม่วัง	เชียงใหม่	๕
(๒๓) หมอกจำ	แม่เฒ	เชียงใหม่	๑๕
(๒๔) ห้วยลึก	เชียงดาว	เชียงใหม่	๓
(๒๕) ห้วยส้มป่อย	จอมทอง	เชียงใหม่	๕
(๒๖) ห้วยเสี้ยว	หางดง	เชียงใหม่	๑๖
(๒๗) อ่างช้าง	ฝาง	เชียงใหม่	๑๐
(๒๘) อินทนนท์	จอมทอง	เชียงใหม่	๓๗
(๒๙) สะเ้ง	เชียงแสน	เชียงราย	๔
(๓๐) ห้วยน้ำขุ่น	แม่สรวย	เชียงราย	๑๔
(๓๑) ห้วยน้ำริน	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	๗
(๓๒) ห้วยโป่ง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย	๑๔
(๓๓) ห้วยแล้ง	เวียงแก่น	เชียงราย	๑๔
(๓๔) ผาตั้ง	เวียงแก่น	เชียงราย	๔
(๓๕) แม่สะเรียง	แม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน	๑๒
(๓๖) แม่ล่าน้อย	แม่ล่าน้อย	แม่ฮ่องสอน	๙
(๓๗) พระบาทห้วยต้ม	ลี้	ลำพูน	๑๑
(๓๘) ปางคำ	ปง	พะเยา	๗
(๓๙) เลือดตอ	แม่ละมาด	ตาก	๑๔
๓๙ แห่ง	๒๓ อำเภอ	๖ จังหวัด	๔๘๙ กลุ่มบ้าน

๒) พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ๓๓ แห่ง

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
(๑) ป่ากล้วย	จอมทอง	เชียงใหม่	๑
(๒) แม่มะล	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๘
(๓) ปางหินฝน	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	๑๓
(๔) ผาแตก	แม่แตง	เชียงใหม่	๕
(๕) ป่าแป้	แม่แตง	เชียงใหม่	๑๓
(๖) โหล่งขอด	พร้าว	เชียงใหม่	๒
(๗) ดอยปุย	เมือง	เชียงใหม่	๕
(๘) สบโขง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๖

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
(๙) ปางมะเ	เชียงดาว	เชียงใหม่	๖
(๑๐) ปางแดงใน	เชียงดาว	เชียงใหม่	๕
(๑๑) ห้วยเป้า	เชียงดาว	เชียงใหม่	๑๒
(๑๒) วาวี	แม่สรวย	เชียงราย	๗๗
(๑๓) แม่สลอง	แม่ฟ้าหลวง	เชียงราย	๔๕
(๑๔) สบเมย	สบเมย	แม่ฮ่องสอน	๒๓
(๑๕) แม่สามแลบ	สบเมย	แม่ฮ่องสอน	๒๑
(๑๖) ถ้ำเวียงแก	สองแคว	น่าน	๖

โครงการพัฒนาพื้นที่สูง แบบโครงการหลวง	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน กลุ่มบ้าน
(๑๓) โป่งคำ	สันติสุข	น่าน	๑๐
(๑๔) สะเนียน	เมือง	น่าน	๑๔
(๑๕) ปางยาง	ปัว	น่าน	๙
(๒๐) วังไผ่	สองแคว	น่าน	๑๑
(๒๑) น้ำแปง	ท่าวังผา	น่าน	๖
(๒๒) แม่จริม	แม่จริม	น่าน	๖
(๒๓) น้ำแขวง	นาหมื่น	น่าน	๘
(๒๔) น้ำเค็ม	นาหมื่น	น่าน	๗
(๒๕) ชุนสถาน	นาน้อย	น่าน	๗
(๒๖) บ่อเกลือ	บ่อเกลือ	น่าน	๗

โครงการพัฒนาพื้นที่สูง แบบโครงการหลวง	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน กลุ่มบ้าน
(๒๗) คลองลาน	ปางศิลาทอง - ชาญวรลักษบุรี - คลองลาน	กำแพงเพชร	๗
(๒๘) ห้วยเขย่ง	ทองผาภูมิ	กาญจนบุรี	๑๐
(๒๙) แม่สอง	ท่าสองยาง	ตาก	๖๔
(๓๐) ผาผึ้ง-ศรีคีรีรักษ์	วังเจ้า	ตาก	๑๗
(๓๑) พบพระ	พบพระ	ตาก	๒๔
(๓๒) ห้วยน้ำขาว	เขาค้อ	เพชรบูรณ์	๑๒
(๓๓) ห้วยก้างปลา	แม่จัน	เชียงราย	๓๑
๓๓ แห่ง	๒๗ อำเภอ	๘ จังหวัด	๔๙๘ กลุ่มบ้าน

๓) พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ ๑๑ แห่ง

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนกลุ่มบ้าน
(๑) บ้านห้วยโป่งพัฒนา	ไชยปราการ	เชียงใหม่	๓
			๑
(๒) บ้านฟ้าสวย	เชียงดาว	เชียงใหม่	๓
			๑
(๓) บ้านป่าเกี๊ยะใหม่	เชียงดาว	เชียงใหม่	๖
	เวียงแหง		๓
	ปาย	แม่ฮ่องสอน	๒
			๑
(๔) บ้านผาแดง	แม่แตง	เชียงใหม่	๓
	เชียงดาว	เชียงใหม่	๒
(๕) บ้านแม่แฮหลวง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๙
(๖) บ้านห้วยแห้ง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๗
(๗) บ้านฝิ่ปานเหนือ	อมก๋อย	เชียงใหม่	๓๔
(๘) บ้านขุนตึ้นน้อย	อมก๋อย	เชียงใหม่	๑๙
(๙) บ้านแม่ระมิตหลวง	อมก๋อย	เชียงใหม่	๕
			๓
(๑๐) บ้านห้วยฮะ	ปาย	แม่ฮ่องสอน	๖
			๒
			๒
(๑๑) บ้านห้วยน้ำเย็น	แม่ระมาด	ตาก	๖
๑๑ แห่ง	๘ อำเภอ	๓ จังหวัด	๑๑๘ กลุ่มบ้าน

๔) พื้นที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแบบโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ๗๘๕ แห่ง

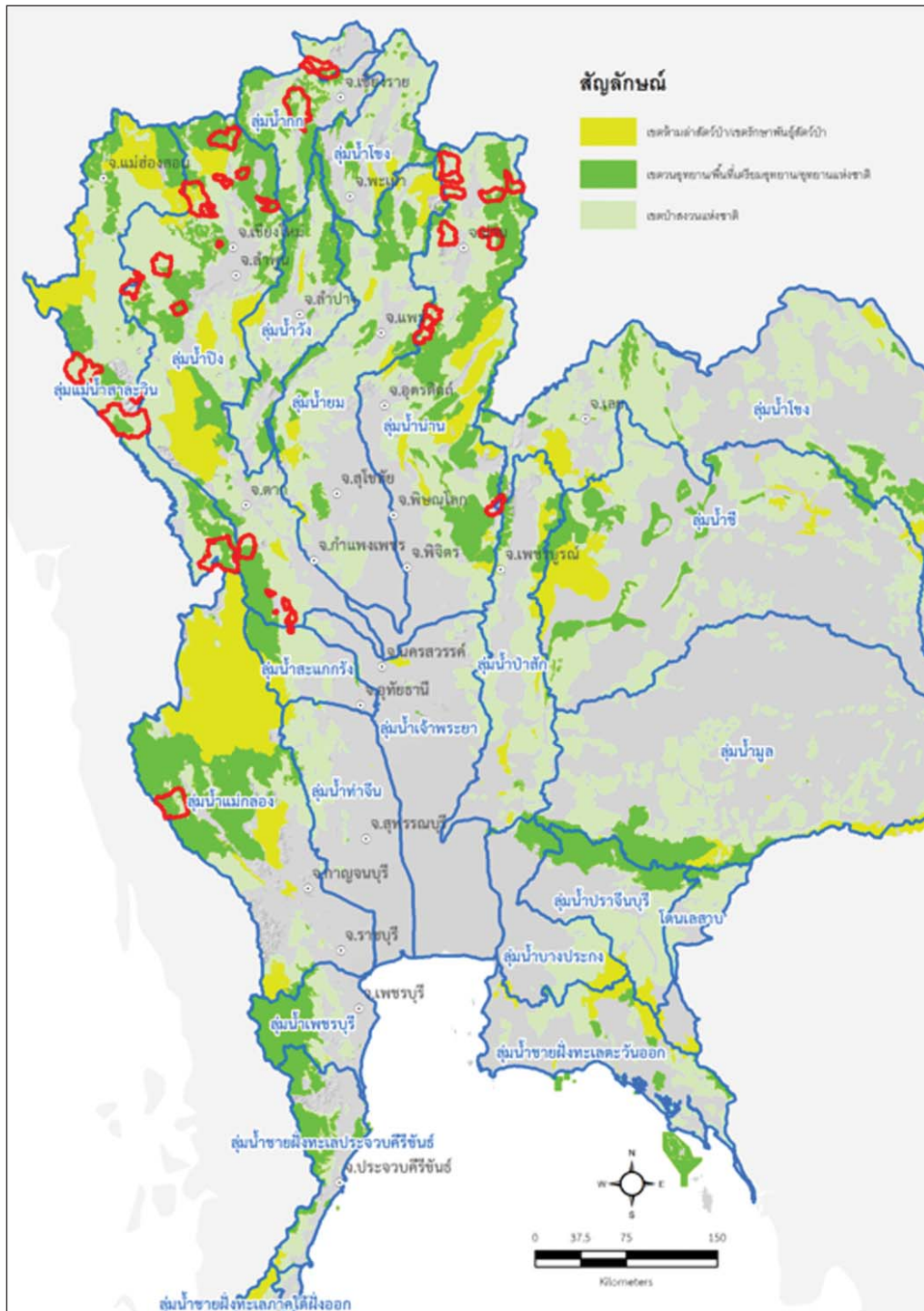
จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ศศช. (แห่ง)
(๑) เชียงราย	๑๓	๓๓	๑๔๘
(๒) เชียงใหม่	๑๕	๔๙	๒๕๓
(๓) น่าน	๑๓	๒๔	๖๔
(๔) พะเยา	๒	๓	๑๒
(๕) แม่ฮ่องสอน	๗	๓๒	๑๒๔
(๖) ลำปาง	๓	๙	๑๓
(๗) ลำพูน	๒	๕	๑๕
(๘) ตาก	๕	๑๘	๑๒๕
(๙) แพร่	๔	๙	๑๑
(๑๐) เพชรบุรี	๑	๒	๒
(๑๑) กาญจนบุรี	๔	๘	๑๓
(๑๒) ประจวบคีรีขันธ์	๑	๑	๒
(๑๓) พังงา	๑	๑	๑
(๑๔) ราชบุรี	๑	๑	๒
๑๔ จังหวัด	๗๒ อำเภอ	๑๙๕ ตำบล	๗๘๕ แห่ง

๕) พื้นที่โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ๑๑ แห่ง

จังหวัด/โครงการ	หมู่บ้านเป้าหมาย
จ.แม่ฮ่องสอน	บ้านแสนคำลือ (มีบ้านบริวารคือ บ้านแอโก)
(๑) โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำของอำเภอปางมะผ้า	บ้านเมืองแพม บ้านนาปู่ป้อม บ้านปางตอง บ้านปางบอน (มีบ้านบริวารคือ บ้านอาใจ) บ้านปงยาม บ้านดอยคุ (มีบ้านบริวารคือ ไท้งนา) บ้านไท้งสาแล (มีบ้านบริวารคือ บ้านไม้ซางหนาม) บ้านซอแบะ บ้านไท้งหลวง บ้านไท้งกองเต้า (มีบ้านบริวารคือ บ้านแก่งป่าเลา) บ้านป่าโหล บ้านปางคอง บ้านปางคาม (มีบ้านบริวารคือ บ้านน้ำจาง บ้านปางคามน้อย) (๑๔ หมู่บ้าน)
(๒) โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำปายอำเภอเมือง	บ้านป่าปู้ บ้านห้วยเตือ (มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยปูแกง บ้านน้ำเพียงดิน บ้านห้วยคลี บ้านไม้มะเตือโง้ม) บ้านท่าโป่งแดง บ้านห้วยแก้ว (มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยแก้วบน บ้านห้วยข้างเหล็ก) บ้านห้วยเสือเผ่า (มีบ้านบริวารคือ บ้านแม่ส่วยอุ) บ้านม่อนตะแลง บ้านปางหมู บ้านทุ่งกองมู บ้านโนสอย (มีบ้านบริวารคือ บ้านใหม่โนสอย บ้านกะเหรี่ยงคอยาว ศูนย์อพยพ) บ้านสบสอย (มีบ้านบริวารคือ บ้านสามหลัง) บ้านไม้สะเป่ บ้านดอยแสง บ้านห้วยผึ้ง (มีบ้านบริวารคือ บ้านทรายขาว) บ้านเมืองน้อย (มีบ้านบริวารคือ บ้านดอยผักกูด) (๑๔ หมู่บ้าน)

จังหวัด/โครงการ	หมู่บ้านเป้าหมาย
(๓) โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำแม่สะงา อำเภอเมือง	บ้านหมอกจำแป่ บ้านแม่สะงา บ้านห้วยขาน บ้านนาป่าแปก (มีบ้านบริวารคือ บ้านปางตอง) บ้านห้วยมะเขือส้ม (มีบ้านบริวารคือ บ้านรวมไทย) บ้านห้วยโป่งอ่อน บ้านทบคอก บ้านยอดบ้านกุงไม้สัก (มีบ้านบริวารคือ บ้านลีซอป่าตึง) (๙ หมู่บ้าน)
(๔) โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำแม่สะมาด-ห้วยหมากกลาง อำเภอเมือง และอำเภอขุนยวม	บ้านห้วยหมากกลาง บ้านพะนอคี (มีบ้านบริวารคือ บ้านน้ำโค้ง) บ้านหนองเขียว (มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยขี้หมู บ้านห้วยข้าวลิบ บ้านแม่สะมาด บ้านกัวขม้น) บ้านใหม่ห้วยหวาย (มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยหลายเล็ก) บ้านทุ่งมะขามป้อม (มีบ้านบริวารคือ บ้านซอแดก่า) บ้านหัวแม่สุรินทร์ (มีบ้านบริวารคือ บ้านหัวสะ บ้านพะยอย บ้านกะโน บ้านแม่สุรินทร์น้อย บ้านแม่สุรินทร์น้อยเหนือ บ้านแม่สุรินทร์เหนือใต้ บ้านสามหลัง) บ้านแม่สุริน บ้านห้วยโป่งกาน (มีบ้านบริวารคือ บ้านห้วยสะ) (๘ หมู่บ้าน)
จ.เชียงราย โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอแม่ฟ้าหลวง	บ้านห้วยหยวกป่าโซ บ้านเล้าลัว บ้านห้วยหมาก บ้านโป่งไฮ บ้านหัวแม่คำ บ้านพะน้อย บ้านปางมะหัน บ้านาโด บ้านสันมะเค็ด บ้างม้งแปดหลัง บ้านม้งเก้าหลัง (๑๑ หมู่บ้าน)
จ.เชียงใหม่ (๑) โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำแม่หาด อำเภออมก๋อย	บ้านสบหาด บ้านห้วยไก่อ่า บ้านแม่ระอานอก บ้านจกปึก บ้านลู่กูดู บ้านแม่ระอาใน (๖ หมู่บ้าน)
(๒) โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำปิงน้อย อำเภอแม่แจ่ม	บ้านสาม บ้านละอางใต้ บ้านผักไผ่ บ้านเซโตซา บ้านบอเด บ้านแม่แอใต้ บ้านละอางเหนือ บ้านแม่และ (๘ หมู่บ้าน)
จ.น่าน โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำขุนน่าน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	บ้านสะจุก บ้านสะเกี้ยง บ้านเปียงก่อ บ้านด่าน บ้านเปียงซ้อ บ้านนาคุ บ้านห้วยฟอง บ้านห้วยปุด บ้านบวกหญ้า บ้านบวกอ้อม บ้านห้วยเตย บ้านห้วยลึก บ้านสไลน้อย-สไลหลวง บ้านขุนน้ำน่าน บ้านห้วยขวาก บ้านนากัน (๑๖ หมู่บ้าน)
จ.อุดรธานี โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำลี อำเภอท่าปลา	บ้านน้ำลี บ้านน้ำดီး บ้านปางหมื่น บ้านวังห้วยดอย บ้านผาลาด บ้านทรายงาม บ้านปางหมื่นเหนือ บ้านค้าย บ้านกัวเคียน บ้านน้ำหมั่นกลาง บ้านนาดันโพธิ์ บ้านน้ำหมั่นใต้ บ้านน้ำหมั่นเหนือ (๑๓ หมู่บ้าน)
จ.พิษณุโลก โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำภาค อำเภอชาติตระการ	บ้านนาตอน บ้านขวดน้ำมัน บ้านลาดเรือ บ้านบ่อภาคเหนือ บ้านบ่อภาคใต้ บ้านรักไทย บ้านนุขเทียน บ้านร่มเกล้า บ้านชานาญจัย บ้านเทอดชาติ บ้านหมั่นแสง บ้านขุนน้ำคืบ บ้านน้ำจวง บ้านรักชาติ บ้านสงบสุข บ้านน้ำจวงใต้ บ้านบึงผลา บ้านน้ำแจ้งพัฒนา (๑๘ หมู่บ้าน)
จ.เลย โครงการ “รักษน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” กลุ่มน้ำหม่น อำเภอด่านซ้าย	บ้านน้ำหม่น บ้านน้ำเย็น บ้านนาหว้าน้อย บ้านหมากแข้ง บ้านห้วยมุ่น หมู่ ๕ บ้านแก่งครก บ้านตูปคือ หมู่ ๖ บ้านกกจาน บ้านห้วยมุ่น หมู่ ๘ บ้านห้วยนา บ้านหม่นขาว บ้านตูปคือ หมู่ ๑๒ (๑๒ หมู่บ้าน)
รวมทั้งสิ้น	๑๒๙ หมู่บ้าน

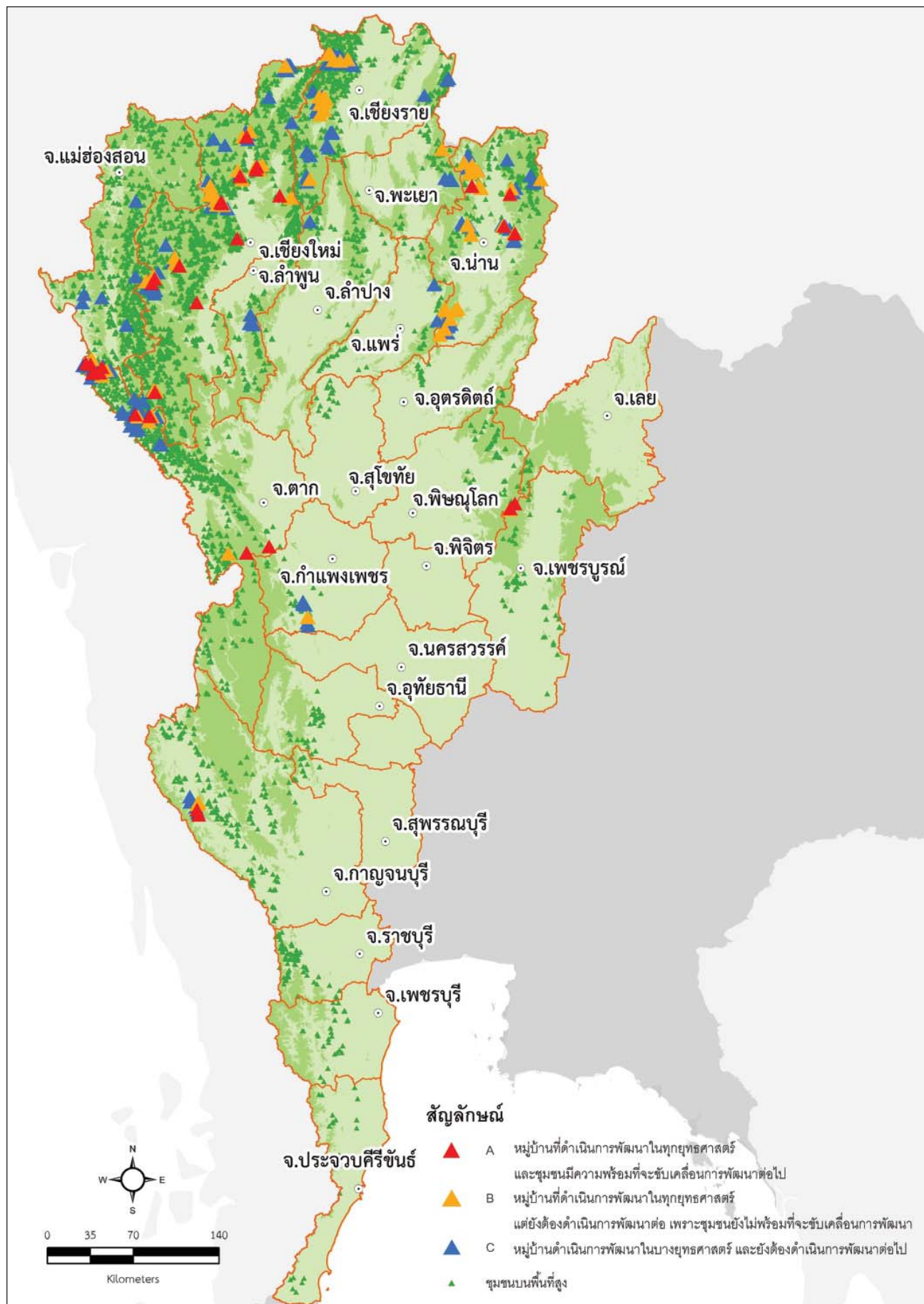
ทั้งนี้ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน ๓๓ แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการดำเนินงานที่สถาบัน
 รับผิดชอบ หากพิจารณาจากพื้นที่ตั้งสำนักงานอยู่ในเขตพื้นที่การอนุรักษ์ ดังนี้ (๑) เขตอุทยานแห่งชาติ ๖ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่
 ๒,๑๕๐ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕๐ (๒) เขตป่าสงวนแห่งชาติ ๒๖ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๓,๔๔๘ ตารางกิโลเมตร
 คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๒ (๓) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๑๙๓ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๐ และ
 พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๑A คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗๗ หรือ ๓,๒๘๙ ตารางกิโลเมตร จากทั้งหมด ๖,๒๓๒ กิโลเมตร
 (ภาพที่ ๒)

ภาพที่ ๒ พื้นที่ดำเนินงานบนพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ในเขตพื้นที่การอนุรักษ์
 อุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานข้างต้น ภายใต้แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) มีกลุ่มบ้านเป้าหมายในการดำเนินการและยกระดับการพัฒนา จำนวน ๖๑๖ กลุ่มบ้าน จากกลุ่มบ้านในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน ๔๙๘ กลุ่มบ้าน และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะ จำนวน ๑๑๘ กลุ่มบ้าน นำมาแบ่งระดับการพัฒนาเพื่อการดำเนินงานและการยกระดับการพัฒนามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตารางและภาพที่ ๓

ระดับการพัฒนา	กลุ่มบ้าน	หมายเหตุ
A	๕	ชุมชน A คือ ชุมชนเข้มแข็ง สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ด้วยตนเอง และมีผลการพัฒนาที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้
B	๑๐๒	ชุมชน B คือ ชุมชนที่สามารถร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา มีการกระจายและยกระดับการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
C	๒๕๕	ชุมชน C คือ ชุมชนที่อยู่ระหว่างการเริ่มเรียนรู้และขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อการแก้ไขปัญหาพื้นฐานด้านการประกอบอาชีพ และมีการพัฒนาแปลงเรียนรู้
D	๒๕๔	ชุมชน D คือ ชุมชนที่ยังไม่เข้าดำเนินการพัฒนา
รวม	๖๑๖	

ภาพที่ ๓ ระดับการพัฒนาของพื้นที่เป้าหมาย

๒. พื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ มีพื้นที่ ๔๖๘ ไร่ ๓ งาน ๑๐ ตารางวา (ภาพที่ ๔) เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแหล่งความรู้ด้านพืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงเป็นสถานที่จัดกิจกรรมและนิทรรศการทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยมีรายละเอียดพื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายระยะต่อไป ดังนี้

ภาพที่ ๔ พื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์

ภาคผนวก V

การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)

กระบวนการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)

การจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐) มีกระบวนการจัดทำ ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (๑) ทบทวนนโยบายประเทศ แผนยุทธศาสตร์ สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่สูง (๒) วิเคราะห์และประมวลผลการดำเนินงานของ สวพส. เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่สูง (๓) จัดทำรายละเอียดและยกร่างแผนพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ทบทวนนโยบายประเทศ แผนยุทธศาสตร์ สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่สูง

- ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)
- แผนปฏิรูปประเทศ ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕)
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔)
- แผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕)
- ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี
- สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่สูง ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรฯ จากผลการประเมินต่าง ๆ ของ สวพส. และทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นสำคัญ/ประเด็นท้าทายในการดำเนินงานของ สวพส. ในระยะต่อไป

ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์และประมวลผลการดำเนินงานของ สวพส. เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่สูง

- ทบทวนผลการดำเนินงานของ สวพส. ในระยะที่ผ่านมา โดยแต่ละสำนักประชุมเพื่อ Refocus และ Reprocess เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานในระยะต่อไป
- วิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของ สวพส. ในการพัฒนาพื้นที่สูงระยะต่อไป

แนวทางการดำเนินงานของ สวพส. ในระยะต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ จัดทำรายละเอียดและยกร่างแผนพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

- กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ แนวทาง กลยุทธ์ การดำเนินงาน โครงการหลัก
 - จัดทำเป้าหมายตัวชี้วัด แผนลงทุน (โครงการ/กิจกรรม กรอบงบประมาณ) โดยจัดประชุมร่วมกับแต่ละสำนัก
- เมษายน ๖๑-กุมภาพันธ์ ๖๒
- ผ่านคณะกรรมการจัดทำแผนด้านงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ๗ ครั้ง

ทบทวนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน แผนระดับ ๓ ว่าด้วย แผนปฏิบัติการด้าน ... ระยะที่ ... (พ.ศ. ... - ...)

ตาม พ.ร.บ. จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และมติคณะรัฐมนตรี ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

- ระดมความคิดเห็นปรับปรุงแผนพัฒนาฯ ร่วมกับ คณะกรรมการสถาบันและผู้ทรงคุณวุฒิของ สวพส.
- ทบทวนความเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บท และแผนยุทธศาสตร์โครงการหลวง
- ทบทวนตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ และอนุกรรมการต่าง ๆ

เสนอเพื่อขอความเห็นชอบ

๑. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนนโยบายสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ๒. คณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

อนุมัติให้ความเห็นชอบ

สถาบันจัดทำแผนปฏิบัติราชการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) และแผนปฏิบัติราชการรายปี ตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ (มาตรา ๔ และ ๙) และเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

การประชุมร่วมกับชุมชนเมื่อวันที่ ๒๔-๒๕ เมษายน ๒๕๖๑ เพื่อนิยาม “ชุมชนอยู่ดีมีสุข”

การประชุมเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๑ เพื่อทบทวนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและแนวทางการดำเนินงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

ประชุมร่วมกับผู้บริหาร เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๖๑

ประชุมร่วมกับคณะกรรมการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ๗ ครั้ง

ประชุมร่วมกับคณะกรรมการวิจัยและพัฒนา วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒

การประชุมพบพทวนการจัดทำแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)
วันที่ ๑๒-๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๒

การประชุมร่วมกับโครงการหลวง วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๒

การประชุมจัดทำกลยุทธ์รายศูนย์โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง วันที่ ๑๘-๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒

การประชุมปรับปรุงแผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะ ๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๗๐)
วันที่ ๕-๗ สิงหาคม ๒๕๖๒

HIGHLAND RESEARCH AND DEVELOPMENT INSTITUTE
(PUBLIC ORGANIZATION)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

๖๕ หมู่ ๑ ถนนสุเทพ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

โทรศัพท์ ๐ ๕๓๓๒ ๘๔๙๖-๘ โทรสาร ๐ ๕๓๓๒ ๘๔๙๔, ๐ ๕๓๓๒ ๘๒๒๙

เว็บไซต์ www.hrdi.or.th อีเมล info@hrdi.or.th